

## **MÜSTƏQİL AUDİTORUN HESABATI**

### **« PAŞA HƏYAT SIĞORTA » ASC-nin Təsisçisinə və Rəhbərliyinə**

#### **Rəy GFVpxVPfmJ**

Biz « PAŞA HƏYAT SIĞORTA » ASC-nin 31 dekabr 2023-cü il tarixinə əhəmiyyətli uçot siyasətinin və digər izahedici qeydlərin qısa xülassəsindən ibarət olan əlavə edilmiş maliyyə hesabatlarının auditini aparmışıq. Hesab edirik ki, Cəmiyyətin qoşma maliyyə hesabatları bütün əhəmiyyətli aspektlərdə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq hazırlanmışdır.

#### **Rəy üçün əsaslar**

Biz auditi Beynəlxalq audit standartlarına (BAS) uyğun aparmışıq. Bu standartlar üzrə bizim məsuliyyətlərimiz əlavə olaraq hesabatımızın “Maliyyə hesabatlarının auditini üçün auditorun məsuliyyəti” bölməsində təsvir edilir. Biz maliyyə hesabatlarının auditinə aid olan etik normalar ilə Mühəsiblərin Beynəlxalq Etika Standartları Şurasının “Etika Məcəlləsinin” (IESBA Məcəlləsi) tələblərinə uyğun olaraq Cəmiyyətdən asılı deyilik və biz digər etik öhdəliklərimizi bu tələblərə, eləcə də IESBA məəcəlləsinin tələblərinə uyğun olaraq yerinə yetirmişik. Biz hesab edirik ki, əldə etdiyimiz audit sübutları rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasibdir.

#### **Əsas audit məsələləri**

Əsas audit məsələləri bizim peşəkar mühakiməmizə görə cari dövrün maliyyə hesabatlarının auditində ən əhəmiyyətli məsələlərdir. Bu məsələlər maliyyə hesabatlarının auditini baxımından və maliyyə hesabatlarına dair rəyimizin formalaşdırılmasında bütövlükdə nəzərə alınmışdır və biz bu məsələlərə dair ayrılıqda rəy vermirik.

#### **Maliyyə hesabatlarına görə rəhbərliyin və iqtisadi subyektin idarə edilməsinə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərin məsuliyyəti**

Rəhbərlik maliyyə hesabatlarının Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və MHBS-ə uyğun olaraq hazırlanmasına və düzgün təqdim edilməsinə və rəhbərliyin fikrincə, dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhrif olmadığı maliyyə hesabatlarının hazırlanmasına imkan verən zəruri daxili nəzarət sisteminin təşkilinə görə məsuliyyət daşıyır.

Maliyyə hesabatlarını hazırladıqda, rəhbərlik Cəmiyyəti ləğv etmək və ya işini dayandırmaq niyyətində olmadığı yaxud bunu etməkdən başqa münasib alternativin olmadığı halda, rəhbərlik Cəmiyyətin fasiləsiz fəaliyyət göstərmək qabiliyyətinin qiymətləndirilməsinə, müvafiq hallarda fasiləsiz fəaliyyətə aid olan məsələlər haqqında məlumatların açıqlanmasına və mühasibat uçotunun fasiləsiz fəaliyyət prinsipinin istifadə edilməsinə görə məsuliyyət daşıyır.

İqtisadi subyektin idarə edilməsinə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslər Cəmiyyətin maliyyə hesabatlarının hazırlanması prosesinə nəzarətə görə məsuliyyət daşıyır.

#### **Maliyyə hesabatlarının auditinə görə auditorun məsuliyyəti**

Bizim məqsədimiz tərtib edilmiş maliyyə hesabatlarında bir tam kimi, dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində, əhəmiyyətli təhriflərin olub-olmadığına dair kafi əminlik əldə etmək və rəyimiz daxil olan auditor hesabatını dərc etməkdir. Kafi əminlik əminliyin yüksək səviyyəsidir, lakin o zəmanət vermir ki, əhəmiyyətli təhrif mövcud

olduqda, BAS-lara uyğun olaraq aparılmış audit onu həmişə aşkarlayır. Təhriflər dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində yarana bilər və ayrılıqda yaxud məcmu olaraq, istifadəçilərin belə maliyyə hesabatları əsasında qəbul etdikləri iqtisadi qərarlarına təsir etmə ehtimalı olduğu halda, əhəmiyyətli hesab edilir.

BAS-ların tələblərinə uyğun olaraq aparılan auditin bir hissəsi kimi biz audit aparılan zaman peşəkar mühakimə tətbiq edirik və peşəkar skeptisizm nümayiş etdiririk. Biz həmçinin:

- Maliyyə hesabatlarında dələduzluq və ya səhvlər nəticəsində əhəmiyyətli təhriflər risklərini müəyyən edib qiymətləndiririk, bu risklərə cavab verən audit prosedurlarını layihələndirib həyata keçiririk və rəyimizi əsaslandırmaq üçün yetərli və münasib audit sübutlarını əldə edirik. Dələduzluq nəticəsində əhəmiyyətli təhrifi aşkarlamama riski səhvlər nəticəsindəkindən daha yüksəkdir, çünki dələduzluq sözləşmə, saxtakarlıq, qərəzli hərəkətsizlik, həqiqətə uyğun olmayan məlumatlardan və ya daxili nəzarətin kobudcasına pozulmasından ibarət ola bilər.
- Cəmiyyətin daxili nəzarətin səmərəliliyinə dair rəy bildirmək məqsədi üçün olmamaq şərtilə, bu şərtlər şərqivəsində uyğun olan audit prosedurlarını layihələndirmək üçün auditə aid daxili nəzarəti başa düşürük.
- İstifadə edilmiş uçot siyasətinin uyğunluğunu və rəhbərlik tərəfindən həyata keçirilən uçot qiymətləndirmələrinin və əlaqəli məlumatların açıqlanmasının məntiqliliyini qiymətləndiririk.
- Mühəsibat uçotunun fasiləsizlik prinsipinin rəhbərlik tərəfindən istifadə edilməsinin uyğunluğuna və əldə edilən audit sübutlarının əsasında Cəmiyyətin fəaliyyətini fasiləsiz davam etmək imkanını ciddi şübhə altına qoya bilən hadisələrlə və ya şəraitlərlə bağlı əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olub-olmadığında dair nəticə çıxarıyıq. Əhəmiyyətli qeyri-müəyyənliyin mövcud olduğu haqqında nəticə çıxardığımız halda, auditor hesabatımızda maliyyə hesabatlarındakı əlaqəli məlumatların açıqlanmasına diqqət yetirməliyik və ya belə məlumatların açıqlanması kifayət olmadığı halda, rəyimizə dəyişiklik etməliyik. Nəticələrimiz auditor hesabatımızın tarixinədək əldə edilən audit sübutlarına əsaslanmalıdır. Lakin sonrakı hadisələr və ya şəraitlər Cəmiyyətin fasiləsiz fəaliyyətinin dayandırılmasına səbəb ola bilər.

Biz iqtisadi subyektin idarə edilməsinə cavabdeh olan səlahiyyətli şəxslərə digər məsələlərlə yanaşı auditin planlaşdırılmış həcmi və müddətləri, habelə əhəmiyyətli audit sübutları, o cümlədən audit apardığımız zaman daxili nəzarətdə aşkar etdiyimiz əhəmiyyətli çatışmazlıqlar haqqında məlumat veririk.

“Caspian Consulting and Partners” MMC

Direktor: Elnurə Abdinova \_\_\_\_\_

Auditor: Elnurə Abdinova \_\_\_\_\_

Tarix: 12.03.2024

**“PAŞA HƏYAT SİĞORTA” ASC**  
**31 Dekabr 2023-cü il tarixinə**  
**MALİYYƏ VƏZİYYƏTİ HAQQINDA HESABAT**

<i>Azərbaycan manatı ilə</i>	<b>Qeyd</b>	<b>31 dekabr 2023-cü il</b>	<b>31 dekabr 2022-ci il</b>
<b>AKTİVLƏR</b>			
<b>Uzunmüddətli aktivlər</b>			
Əmlak və avadanlıqlar	5	1 327 450,49	1 426 807,83
Qeyri-maddi aktivlər	6	1 229 003,66	588 225,23
Daşınmaz əmlaka investisiyalar	7	417 655,89	417 655,89
Uzunmüddətli maliyyə aktivləri	8	412 524 252,21	346 569 941,22
İştirak payı metodu ilə uçota alınmış investisiyalar	9	10 192 571,00	10 131 289,00
Sair uzunmüddətli aktivləri		100 000,00	200 777,18
<b>CƏMİ UZUNMÜDDƏTLİ AKTİVLƏR</b>		<b>425 790 933,25</b>	<b>359 334 696,35</b>
<b>Qısamüddətli aktivlər</b>			
Debitor borcları	10	51 017 293,20	23 680 287,86
Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri	11	168 714 985,30	136 299 672,93
Sığorta ehtiyatlarında təkrarsığortaçıların payı	12	1 458 467,22	1 259 736,77
Qısamüddətli maliyyə aktivləri	13	54 564 057,32	25 580 492,18
Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri	14	593 140,41	958 374,51
Sair aktivlər:	15	5 350 531,86	5 350 528,35
<b>CƏMİ QISAMÜDDƏTLİ AKTİVLƏR</b>		<b>281 698 475,31</b>	<b>193 129 092,60</b>
<b>CƏMİ AKTİVLƏR</b>		<b>707 489 408,56</b>	<b>552 463 788,95</b>
<b>KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR</b>			
<b>KAPİTAL</b>			
Nizamnamə kapitalı	4	40 250 000,00	40 250 000,00
Bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər)	4	62 813 869,73	39 527 047,49
Keçmiş illər üzrə bölüşdürülməmiş mənfəət (ödənilməmiş zərər)		39 527 048,96	26 253 001,47
Elan edilmiş dividendlər		(30 756 524,30)	(26 253 000,00)
<b>CƏMİ KAPİTAL</b>		<b>111 834 394,39</b>	<b>79 777 048,96</b>
<b>ÖHDƏLİKLƏR</b>			
<b>Uzunmüddətli öhdəliklər</b>			
Sığorta ehtiyatları	16	570 656 078,60	431 646 567,69
Təxirəsalınmış vergi öhdəlikləri		86 064,86	12 976,77
Təkrarsığorta əməliyyatları üzrə öhdəliklər	17	1 264 031,44	1 131 181,07
<b>Cəmi uzunmüddətli öhdəliklər</b>		<b>572 006 174,90</b>	<b>432 790 725,53</b>
<b>Qısamüddətli öhdəliklər</b>			
Kreditor borcları	18	16 994 473,66	34 578 408,40
Sair qısamüddətli öhdəliklər	19	6 654 365,61	5 317 606,06
<b>Cəmi qısamüddətli öhdəliklər</b>		<b>23 648 839,27</b>	<b>39 896 014,46</b>
<b>CƏMİ ÖHDƏLİKLƏR</b>		<b>595 655 014,17</b>	<b>472 686 739,99</b>
<b>CƏMİ KAPİTAL VƏ ÖHDƏLİKLƏR</b>		<b>707 489 408,56</b>	<b>552 463 788,95</b>

*İdarə Heyətinin Sədri*  
*İsmayılov Niyaz Rövşən oğlu*

*Baş mühasib*  
*Toğrul İslam Mustafakamal*

“12 mart” 2024-cü il

**“PAŞA HƏYAT SIĞORTA” ASC-nin  
MƏNFƏƏT VƏ YA ZƏRƏR HAQQINDA HESABAT  
31 Dekabr 2023-cü il tarixinə**

<i>Azərbaycan manatı ilə</i>	<b>Qeyd</b>	<b>31 dekabr 2023-cü il</b>	<b>31 dekabr 2022-ci il</b>
<b>Gəlirlər</b>			
Əsas əməliyyat gəliri	20	518 184 861,64	413 576 078,11
Xalis sığorta ehtiyatlarının dəyişməsi		(138 810 780,46)	(113 448 204,77)
İnvestisiya gəlirləri üzrə		33 152 975,24	24 588 796,80
Sair gəlirlər		27 111,17	108 354,85
<b>Ümumi gəlirlər</b>		<b>412 554 167,59</b>	<b>324 825 024,99</b>
<b>Xərclər</b>			
Əsas əməliyyat xərcləri	21	(283 634 427,24)	(228 921 019,32)
İşlərin aparılması xərcləri	22	(49 121 069,57)	(43 876 134,21)
Sair xərclər		(222 180,99)	(475 490,65)
<b>Ümumi xərclər</b>		<b>(332 977 677,80)</b>	<b>(273 272 644,18)</b>
Maliyyə mənfəəti (zərəri)		<b>79 576 489,79</b>	<b>51 552 380,81</b>
Vergi qoymadan əvvəl mənfəət (zərər)		<b>79 576 489,79</b>	<b>51 552 380,81</b>
Mənfəət vergisi	23	(16 762 620,06)	(12 025 333,32)
Hesabat dövründə xalis mənfəət (zərər)	23	<b>62 813 869,73</b>	<b>39 527 047,49</b>

*İdarə Heyətinin Sədri*  
*İsmayılov Niyaz Rövşən oğlu*

*Baş mühasib*  
*Toğrul İslam Mustafakamal*

“12 mart” 2024-cü il

**“PAŞA HƏYAT SİĞORTA” ASC-nin**  
**31 Dekabr 2023-cü il tarixində bitən il üzrə**  
**Kapitalda Dəyişikliklər haqqında Hesabat**

<i>Azərbaycan manatı ilə</i>	<b>Qeyd</b>	<b>Nizamnamə Kapitalı</b>	<b>Bölüşdürülməmiş mənfəət</b>	<b>Cəmi Kapital</b>
<b>1 yanvar 2022-ci il tarixinə qalıq</b>	<b>4</b>	<b>40 250 000,00</b>	<b>26 253 001,47</b>	<b>66 503 001,47</b>
Hesabat dövründə xalis mənfəət(zərəər)			39 527 047,49	<b>39 527 047,49</b>
Mülkiyyətçilərin kapital qoyuluşları				
Emissiya gəliri				
Mülkiyyətçilər arasında kapitalın bölüşdürülməsi(dividendlər)			(26 253 000,00)	<b>(26 253 000,00)</b>
<b>31 dekabr 2022-ci il tarixinə qalıq</b>	<b>4</b>	<b>40 250 000,00</b>	<b>39 527 048,96</b>	<b>79 777 048,96</b>
<b>1 yanvar 2023-cü il tarixinə qalıq</b>	<b>4</b>	<b>40 250 000,00</b>	<b>39 527 048,96</b>	<b>79 777 048,96</b>
Hesabat dövründə xalis mənfəət(zərəər)			62 813 869,73	<b>62 813 869,73</b>
Mülkiyyətçilərin kapital qoyuluşları				
Emissiya gəliri				
Mülkiyyətçilər arasında kapitalın bölüşdürülməsi(dividendlər)			(30 756 524,30)	<b>(30 756 524,30)</b>
<b>31 dekabr 2023-cü il tarixinə qalıq</b>	<b>4</b>	<b>40 250 000,00</b>	<b>71 584 394,39</b>	<b>111 834 394,39</b>

*İdarə Heyətinin Sədri*  
*İsmaylov Niyaz Rövşən oğlu*

*Baş mühasib*  
*Toğrul İslam Mustafakamal*

“12 mart” 2024-cü il

**“PAŞA HƏYAT SİĞORTA” ASC-nin**

**PUL VƏSAİTLƏRİNİN HƏRƏKƏTİ HAQQINDA HESABAT**

**31 Dekabr 2023-cü il tarixinə**

	<i>Qeyd</i>	
	<i>Azərbaycan manatı ilə</i>	
	<b>31 dekabr 2023-cü il</b>	<b>31 dekabr 2022-ci il</b>
<b>Əməliyyat fəaliyyəti üzrə pul vəsaitlərinin hərəkəti</b>		
Yığılmış sığorta haqları	480 354 047,32	353 796 555,17
Ödənilmiş təkrarsığorta haqları	(1 515 554,78)	(799 338,72)
Sığorta ödənişləri	(237 684 022,16)	(192 367 667,74)
Ödənilmiş komissiya xərcləri	(9 752 000,48)	(10 084 625,34)
İşçilərlə bağlı ödənilmiş xərclər	(21 370 157,32)	(18 378 775,12)
Digər gəlirlər	-	115 000,05
Ödənilmiş digər əməliyyat və inzibati xərclər	(12 885 129,68)	(13 511 903,21)
<b>Əməliyyat öhdəliklərində dəyişikliklərdən əvvəl əməliyyat fəaliyyətindən əldə edilmiş pul vəsaitləri</b>	<b>197 147 182,90</b>	<b>118 769 245,09</b>
İnvestisiya müqavilələri üzrə öhdəlik	(9 842 070,48)	22 117 156,98
<b>Mənfəət vergisindən əvvəl əməliyyat fəaliyyətindən əldə edilmiş xalis pul vəsaitləri</b>	<b>187 305 112,42</b>	<b>140 886 402,07</b>
Ödənilmiş mənfəət vergisi	(17 560 000,00)	(2 819 110,73)
<b>Əməliyyat fəaliyyətindən əldə edilmiş xalis pul vəsaitləri</b>	<b>169 745 112,42</b>	<b>138 067 291,34</b>
<b>İnvestisiya fəaliyyətindən əldə edilmiş pul vəsaitləri</b>		
Kredit təşkilatında yerləşdirilmiş məbləğlər	(24 315 082,00)	(64 317 399,00)
Kredit təşkilatları tərəfindən ödənilmiş məbləğlər	4 500 931,55	42 384 332,46
Satış üçün mövcud olan investisiya qiymətli kağızlarının alınması	(175 190 276,46)	(215 737 163,07)
İnvestisiya qiymətli kağızlarının satılması və geri alınmasından daxilolmalar	83 695 411,21	98 747 000,00
Əks "repo" razılaşmaları üzrə pul vəsaitlərinin yatırılması	(184 933 625,00)	(6 180 123,90)
Əks "repo" razılaşmalarının ödənilməsindən daxilolmalar	184 928 495,00	6 180 123,90
Alınmış investisiya gəliri	28 534 805,19	24 301 400,92
Əmlak və avadanlıqların alınması	(390 286,00)	(341 382,12)
Qeyri-maddi aktivlərin alınması	(1 843 109,00)	(878 158,25)
Əmlakın və avadanlığın satışından daxilolmalar	-	-
<b>İnvestisiya fəaliyyəti üzrə (istifadə edilmiş)/ əldə edilmiş xalis pul vəsaitləri</b>	<b>(85 012 735,51)</b>	<b>(115 841 369,06)</b>
<b>Maliyyələşdirmə fəaliyyətindən pul vəsaitlərinin hərəkəti</b>		
Dividendlərin ödənilməsi	(30 757 000,00)	(26 253 000,00)
Repo əməliyyatlarından mədaxil	250 625 902,00	172 345 296,25
Repo əməliyyatlarına görə məxaric	(269 885 902,00)	(153 529 721,10)
İcarə haqqının ödənişi	(1 112 249,00)	(1 069 141,74)
<b>Maliyyələşdirmə fəaliyyətində istifadə edilmiş xalis pul vəsaitləri</b>	<b>(51 129 249,00)</b>	<b>(8 506 566,59)</b>
Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərinə valyuta məzənnələrinin dəyişməsinin təsiri	<b>1 000,00</b>	<b>(1 216,22)</b>
<b>Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentlərində xalis (azalma)/artma</b>	<b>33 604 127,91</b>	<b>13 718 139,47</b>
<b>Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri ilin əvvəlinə</b>	<b>49 933 821,34</b>	<b>36 215 681,87</b>
<b>Pul vəsaitləri və pul vəsaitlərinin ekvivalentləri ilin sonuna</b>	<b>83 537 949,25</b>	<b>49 933 821,34</b>

*İdarə Heyətinin Sədri*  
*İsmayilov Niyaz Rövşən oğlu*

*Baş mühasib*  
*Toğrul İslam Mustafakamal*

“12 mart” 2024-cü il

## **“PAŞA HƏYAT SİĞORTA” ASC-in**

### **31 dekabr 2023-cü il tarixinə Uçot Siyasəti və Digər İzahedici Qeydlərin Qısa Xülasəsi**

#### **1. CƏMIYYƏT HAQQINDA**

Hazırkı maliyyə hesabatları 31 dekabr 2023-cü il tarixdə başa çatmış il üzrə yerli icra hakimiyyəti orqanının tələblərinə uyğun olaraq "PAŞA Həyat Sığorta" ASC üçün tərtib edilmişdir. Cəmiyyət Azərbaycan Respublikasında təsis edilmişdir və bu ölkədə fəaliyyət göstərir. Cəmiyyət Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olaraq yaradılmış açıq səhmdar cəmiyyətdir.

#### **2. ŞİRKƏTİN ƏMƏLIYYAT MÜHİTİ**

Şirkət 24 noyabr 2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi Bakı şəhər Vergilər Departamentinin Kommersiya Hüquqi Şəxslərin Dövlət Qeydiyyatı İdarəsində 1001020031750200 sayılı şəhadətnamə ilə "PAŞA Həyat Sığorta" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti kimi dövlət qeydiyyatına götürülmüşdür. Qeydiyyat N-si: 1401876531. Şirkət Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin 14 fevral 2011-ci ildə verdiyi sığorta lisenziyası əsasında fəaliyyət göstərir və 11 dekabr 2015-ci il tarixində Şirkət müddətsiz lisenziya almışdır.

19 may 2014-cü il tarixində Şirkət Azərbaycan Respublikasının 29 oktyabr 2013-cü il tarixli “Sığorta fəaliyyəti haqqında Qanun”una edilmiş dəyişikliklərə uyğun olaraq qeyri-müəyyən müddətə təkrarsığorta fəaliyyəti ilə məşğul olmaq üçün ayrıca lisenziya almışdır. Dəyişikliklər 1 mart 2014-cü il tarixindən qüvvəyə minir.

19 fevral 2014-cü ildən etibarən Şirkət İcbari Sığorta Bürosunun (“Büro”) üzvləri reyestrinə daxildir.

2017-ci ilin oktyabrında Şirkət Direktorlar Şurasının 1 avqust 2017-ci il tarixli qərarına əsasən təkrarsığorta lisenziyasını ləğv etmişdir.

Şirkətin əsas fəaliyyəti həyat sığortası xidmətlərinin göstərilməsidir. Şirkətin sığorta xidmətlərinə müəssisələrin və fiziki şəxslərin könüllü və icbari sığorta polislərinin verilməsi, məsələn həyatın müddətli sığortası, həyatın yaşam sığortası, sağalmaz xəstəliklərdən sığorta, eləcə də peşə xəstəlikləri və istehsalatda bədbəxt hadisələr nəticəsində sığortalıların həyatına və sağlamlığına dəyən zərər nəticəsində onların peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi ilə bağlı sığorta daxildir.

“PAŞA Holding” şirkətlər qrupuna daxil olan “PAŞA Həyat” 24.11.2010-cu il tarixdə Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyi tərəfindən dövlət qeydiyyatına alınaraq Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin 14.02.2011-ci il tarixli lisenziyası əsasında həyat sığortası sahəsi üzrə xidmətlərin həyata keçirilməsi istiqamətində fəaliyyət göstərir.

Təsis olunduğu zaman “PAŞA Həyat”-ın nizamnamə kapitalı 7.000.000 (yeddi milyon) AZN təşkil edirdisə, fəaliyyətinin ilk 3 ilinin nəticəsi olaraq Cəmiyyətin nizamnamə kapitalı 5,75 dəfə artırılaraq, hazırda 40.250.000 (qırx milyon iki yüz əlli min) manata çatdırılmışdır.

## **2. ŞİRKƏTİN ƏMƏLİYYAT MÜHİTİ d vamu**

Həyata keçirilən tədbirlərin nəticəsidir ki, son 3 il ərzində yerli sığorta bazarında 70 faizlik artım qeydə alınıb. Yerli sığorta bazarında artım dinamikası hədəf minimumunu üstələyərək 2021-ci ildə 16 faiz, 2022-ci ildə 18 faiz, 2023-c  ildə isə 26 faiz həcmində olub. Bu uęurun əsası milli iqtisadiyyatımız  c n mühüm strateji  n m daşıyan “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər” sənədinin qəbul edilməsi ilə qoyulub.

 lk d  sahibkarlıęın inkişafı, biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması məqsədilə 2021, 2022 və 2023-ci ildə vergi qanunvericiliyinə bir neçə istiqamətdə çox mühüm dəyişikliklər edilmişdir. Bunlar sahibkarlıęın dəstəklənməsi, vergidən yayınmanın v  “kölgə iqtisadiyyatının” miqyasının azaldılması, vergitutma bazasının genişləndirilməsi, vergi inzibatçılıęının təkmilləşdirilməsi, mövcud və yeni veriləcək vergi güzəştlərinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi kimi istiqamətləri əhatə edir.

2022-ci il ərzində qlobal reyting agentlikləri Azərbaycan üzrə artım proqnozunu yenidən nəzərdən keçirib v  Azərbaycan hökumətinin kredit reytingini bir pillə y ks ldiblər. Y ks liş daha yaxşı maliyyə idar tməsi v  pandemiyadan sonrakı dövrdə gələcək pozulmaları qəbul etmək qabiliyyəti ilə ifadə olunan son illərdə  z əksini tapmış iqtisadi siyasətin effektivliyini əks etdirir. İqtisadiyyatın bərpası, yüksək neft və qaz qiymətləri fonunda ehtiyatlı fiskal idarətmə sayəsində maliyyə göstəriciləri güclü olaraq qalır və gözləniləndən daha sürətlə yaxşılaşır.

Cəmiyyət rəhbərliyi mövcud mühitdə bazarda davamlı inkişafa malik olmaq  c n idar tm nin təkmilləşdirilməsi, müasir informasiya texnologiyası proqram təminatının reallaşdırılması, risklərin idarəedilməsi kimi məsələlər diqqətdə saxlayır. Eyni zamanda, biznesin müasir təşkili və idarəedilməsi, xidmət keyfiyyəti, marketing araşdırmaları ilə baęlı layihələrin icrasını da daim  n   k r. Cəmiyyətdə maliyyə-investisiya fəaliyyətini genişləndirmək, kapitalı artırmaq və dayanıqlı gücləndirmək, qanunvericilik tələblərinə ciddi yanaşmaq, habelə elektron uçot və hesabat sistemlərini m asirl şdirmək, şəffaflıq və ədalətlilik kimi məsələlər də prioritet istiqamətlərdən sayır v  zəruri hesab edilən tədbirlər görülür.

### **Uyęunluq haqqında bəyanat**

Cəmiyyətin maliyyə hesabatları Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standardları (MHBS)  sasında hazırlanmışdır. Cəmiyyət  z mühasibat qeydlərini Azərbaycan Respublikasında qüvvədə olan qanunvericilik əsasında həyata keçirir. Bu Cəmiyyətin maliyyə hesabatları həmin mühasibat qeydləri əsasında hazırlanmışdır və MHBS-a bütün əhəmiyyətli aspektlər baxımından uyęunlaşdırmaq  c n düzəlişlər edilmişdir.

### **Təqdimatın  sasları**

Cəmiyyətin maliyyə hesabatları Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası (“BMUSS”) t r f nd n dərc edilmiş Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartları (“MHBS”) v  Azərbaycan Respublikasının sığorta fəaliyyəti  c n nəzərdə tutulmuş qanunvericilik əsasında hazırlanmışdır.

Qeyd olunan maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında istifadə edilən əsas uçot prinsipləri aşaęıda göstərilir. Həmin prinsiplər, başıqa cür göstərilmədiyi hallarda təqdim edilən bütün dövrlərə müvafiq şəkildə tətbiq edilmişdir.



### **3.MÜHÜM MÜHASİBAT UÇOTU SİYASƏTLƏRİ**

#### **Fasiləsizlik prinsipi**

Bu maliyyə hesabatları Cəmiyyətin yaxın gələcəkdə fəaliyyətini normal şərtlər altında davam etdirəcəyi ehtimalı nəzərə alınaraq hazırlanmışdır.

Rəhbərlik hesab edir ki, Cəmiyyətin yaxın gələcəkdə ləğv olunmasına, habelə fəaliyyətinin dayandırılmasına və ya Azərbaycan Respublikasının Qanunları və normativ aktları əsasında kreditora qarşı müdafiə axtarışına istək və ya ehtiyac olmadan fəaliyyətini davam etdirəcək. Buna görə, aktivlər və öhdəliklər adi fəaliyyətin gedişində Cəmiyyətin aktivləri reallaşdırmaq və öhdəlikləri yerinə yetirmək qabiliyyətinə malik olduğu fərziyyəsi ilə hesabatlarda əks etdirilmişdir. Bəzi fərdi maliyyə hesabatları standartları, Rəhbərlik tərəfindən Cəmiyyətin davamlılıq prinsipinə dair dəyərləndirmənin aparılması üzrə konkret tələbləri nəzərə alınmalı olan müəyyən məsələlərin və daimilik prinsipi ilə əlaqədar bir sıra açıqlamaların hesabatlara daxil edilməsini əhatə edir.

Davamlılıq prinsipi təxminlərin Rəhbərlik tərəfindən dəyərləndirilməsi zamanı naməlum olan gələcək hadisələr və ya şərtlər üzrə müəyyən fərziyyələrin edilməsi vacibdir.

#### **Təqdimatın digər əsasları**

Bu maliyyə hesabatları Cəmiyyətin funksional valyutası olan Azərbaycan manatı ("AZN") ilə təqdim edilmişdir. Fərdi maliyyə hesabatları tarixi dəyər prinsiplərinə əsasən hazırlanmışdır.

Cəmiyyət mühasibat sistemini Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun şəkildə təşkil edir. Fərdi maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən yerli mühasibat prinsiplərinə uyğun tərtib edilmiş mühasibat sistemindən istifadə edilmiş və hesabatlara MHBS-yə uyğunlaşdırılmaq məqsədilə düzəlişlər edilmişdir. Bu düzəlişlərə əməliyyatların iqtisadi mahiyyətini əks etdirmək üçün müəyyən təsnifləşdirilmələr, həmçinin müəyyən aktiv və öhdəliklərin, eləcə də gəlir və xərclərin fərdi maliyyə hesabatlarındakı bəndlərə uyğunlaşdırılması məqsədilə edilən yenidən təsnifləşdirilmələr aiddir.

#### **Əməliyyat valyutası**

Cəmiyyətin maliyyə hesabatlarına daxil edilən maddələr Cəmiyyətin fəaliyyət göstərdiyi əsas iqtisadi mühitdəki valyutanı ("əməliyyat valyutası") istifadə etməklə ölçülür. Cəmiyyətin əməliyyat valyutası AZN-dir. Cəmiyyətin maliyyə hesabatlarının təqdim olunduğu valyuta AZN-dir. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının qaydalarına uyğun olaraq bu maliyyə hesabatlarında yerli valyuta təqdimat valyutası kimi istifadə olunur.

#### **Əvəzləşdirmə**

Maliyyə aktivləri və maliyyə öhdəlikləri yalnız uçotda tanınmış məbləğlərin əvəzləşdirilməsi üçün qanuni hüquq mövcud olduqda və xalis məbləğ əsasında hesablaşmalar aparılması, yaxud da eyni vaxtda aktivlərin satılması və öhdəliyin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulduqda bir-birinə qarşı əvəzləşdirilir, xalis məbləği isə maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda bildirilir. Hər hansı mühasibat uçotu standartı və ya şərhilə tələb olunmayana və ya icazə verilməyənədək və Cəmiyyətin mühasibat uçotu qaydalarında konkret göstərilməyənə qədər gəlir və xərc mənfəət və ya zərər haqqında bir-birinə qarşı əvəzləşdirilmir.

## **Maliyyə aktivləri**

Maliyyə aktivləri aşağıdakı xüsusi kateqoriyalara ayrılırlar: “mənfəət və zərər hesabına ədalətli dəyərlə tanınan” maliyyə aktivləri (MZHƏDT), “ödəniş tarixinədək saxlanılan” investisiyalar, “verilmiş kreditlər və debitor borcları” və satıla bilən maliyyə aktivləri (SMA). Təsnifləşdirmə maliyyə aktivinin növündən və saxlama məqsədindən asılıdır və ilkin tanınma zamanı təyin edilir.

### **MZHƏDT maliyyə aktivləri**

Ticarət məqsədləri ilə saxlanılan maliyyə aktivləri “mənfəət və zərər hesabına ədalətli dəyərlə tanınan maliyyə aktivləri” kateqoriyasına aid edirlər. Yaxın gələcəkdə satılması nəzərdə tutulduqda, əldə edilən maliyyə aktivləri satış məqsədləri ilə saxlanılan aktivlər kateqoriyasında təsnifləşdirilir. Törəmə maliyyə alətləri və effektiv hedcinq alətləri istisna olmaqla, satış məqsədləri ilə saxlanılan aktivlər kateqoriyasında təsnifləşdirilir. Satış məqsədləri ilə saxlanılan aktivlər üzrə yaranan mənfəət və zərərlər müvafiq olaraq mənfəət və zərər hesablarında tanınır.

### **Maliyyə alətləri**

Cəmiyyət müqaviləyə əsasən maliyyə aləti üzrə öhdəlik daşıyan tərəfə çevrildiyi zaman maliyyə aktivini və ya öhdəliyini maliyyə vəziyyəti haqqında ilkin maliyyə hesabatında tanıyır. Maliyyə aktivlərinin və öhdəliklərinin adı yolla alınması və satılması zamanı hesablaşma tarixinə əməliyyat tanınır. Maliyyə aktivləri və öhdəlikləri ilkin olaraq ədalətli dəyərlə ölçülür. İlkin tanınma zamanı maliyyə aktivləri və öhdəliklərinin satın alınması və ya yerləşdirilməsi ilə bağlı bütün birbaşa əməliyyat xərcləri (mənfəət və zərər hesabına tanınan maliyyə aktiv və öhdəlikləri istisna olmaqla) müvafiq olaraq maliyyə aktivinin ədalətli dəyərindən azaldılır və ya maliyyə öhdəliyinin ədalətli dəyərinə əlavə edilir. Mənfəət və zərər hesabına tanınan maliyyə aktiv və öhdəliklərinin satın alınması və ya yerləşdirilməsi ilə bağlı birbaşa əməliyyat xərcləri dərhal mənfəət və zərər hesablarında tanınır.

### **Satıla bilən maliyyə aktivləri**

Satıla bilən maliyyə aktivləri, əvvəlcədən bu kateqoriyaya aid olunması nəzərdə tutulan və ya bundan əvvəlki kateqoriyaların heç birinə aid edilə bilməyən qeyri-törəmə aktivlərdir. İlkin tanınmadan sonra satıla bilən maliyyə aktivləri ədalətli dəyər əsasında ölçülür və yaranan mənfəət və zərərlər digər məcmu gəlirlər hesablarında qeydə alınır. Investisiyanın tanınmasına xitam verildikdə və ya onun dəyərində ehtimal edilən azalmalar baş verdikdə əvvəllər məcmu gəlirlər hesablarında qeydə alınan mənfəət və gəlirlər müvafiq olaraq mənfəət və zərər hesablarında tanınır.

### **Maliyyə aktivlərinin yenidən təsnifləşdirilməsi**

Əgər ticarət məqsədi ilə saxlanılan qeyri-törəmə maliyyə aktivinin yaxın gələcəkdə satılması məqsədi aktuallığını itirirsə, bu zaman belə maliyyə alətləri mənfəət və zərər hesabına ədalətli dəyərlə tanınan maliyyə aktivləri kateqoriyasından çıxarılaraq aşağıdakı kateqoriyalardan birinə yenidən daxil olunur:

Əvvəlcədən satıla bilən investisiyalar kateqoriyasına aid edilmiş maliyyə aləti verilmiş kreditlər və debitor borcları kateqoriyasının təyinatına uyğun gəldikdə və Cəmiyyət bu aləti yaxın gələcəkdə və ya müddəti bitənədək saxlamaq niyyəti və imkanı yarandıqda, Cəmiyyət onu verilmiş kreditlər və debitor borcları kateqoriyasına yenidən daxil edə bilər.

## **Maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi**

Hər bir hesabat tarixinə Cəmiyyət maliyyə aktivinin və ya maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi halının baş verməsinin obyektiv sübutunun olub-olmamasını dəyərləndirir. Əgər maliyyə aktivinin və ya maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi ehtimal edilirsə və yalnız ilkin tanınma tarixindən sonra baş vermiş bir və ya bir neçə hadisə nəticəsində dəyərsizləşmənin obyektiv sübutu yaranmışdırsa (baş vermiş “zərər hadisəsi”) və zərər hadisəsi (və ya hadisələri) bu maliyyə alətləri və ya maliyyə alətləri Cəmiyyət üzrə təxmin edilən gələcək pul vəsaitlərinin axınına təsir göstərir və bu təsirin etibarlı şəkildə təxmin edilməsi mümkündürsə, bu zaman belə maliyyə aktivləri və ya maliyyə aktivləri Cəmiyyət dəyərsizləşmiş sayılır.

Dəyərsizləşmənin sübutu kimi borc götürənin və ya borc götürənlər Cəmiyyətin əhəmiyyətli maliyyə çətinlikləri ilə üzləşməsi, faiz və əsas borcların ödənilməməsi və ya ödənilməsində gecikmələrin yaranması, müştərilərin iflas etməsi və ya digər yenidən təşkilati strukturun dəyişdirilməsi və bu zaman təxmin edilən gələcək pul vəsaitlərinin azalmasına dair konkret məlumatın olması ehtimalının yaranması, məsələn borcun ödənilməməsində şəraitin və iqtisadi şərtlərin dəyişməsi halları götürülə bilər.

## **Maliyyə aktivlərinin uçotunun xitamı**

Cəmiyyət maliyyə aktivini müqaviləsi üzrə pul vəsaitlərinin alınması hüququnun başa çatması və ya maliyyə aktivini, eləcə də sahiblik hüququ ilə bağlı bütün əhəmiyyətli risk və mükafatların digər tərəfə ötürülməsi halında maliyyə aktivinin tanınmasına xitam verir. Cəmiyyət sahiblik hüququ ilə bağlı bütün əhəmiyyətli risk və üstünlükləri digər tərəfə ötürükdə belə transfer edilmiş aktiv üzərində nəzarəti saxlayırsa, bu zaman saxlanılmış maraqlar hesabatlarda aktiv kimi tanınır və müvafiq şəraitdə Cəmiyyətin ödənilməsi ehtimal edilən məbləğləri də müvafiq olaraq öhdəlik kimi tanınır. Əgər Cəmiyyət transfer edilən maliyyə aktivinin sahiblik hüququ ilə bağlı bütün əhəmiyyətli risk və mükafatları özündə saxlayırsa, bu zaman aktivin tanınması davam edir və əlavə olaraq girov qoyularaq götürülmüş vəsaitlər də borc məbləği kimi maliyyə vəziyyəti hesabatında tanınır.

Maliyyə aktivini hesabatlardan tam şəkildə çıxarıldıqda, aktivin qalıq dəyəri ilə onun transferindən alınan və ya alınması nəzərdə tutulan məbləğlərin cəmi arasındakı fərq məcmu gəlirlər hesabatlarında xitam anınadək tanınmış və kapital hesablarında uçotu aparılan mənfəət və zərər məbləğləri dərhal mənfəət və zərər hesablarında tanınır.

Maliyyə aktivini hesabatlardan qismən çıxarıldıqda (məsələn, Cəmiyyətin transfer edilmiş aktivin bir hissəsini geri almaq seçimi olduqda və ya bu aktiv üzrə sahiblik hüququ ilə bağlı bütün əhəmiyyətli risk və mükafatların digər tərəfə ötürülərək yalnız cüzi bir hissənin saxlanılması və bunun nəticəsində nəzarətin Cəmiyyətdə qalması halları), Cəmiyyət aktivin qalıq dəyərini cari iştirak ilə bağlı tanınması davam edən qisim və transfer edilən hissələrin nisbi ədalətli dəyərində görə təyin edilmiş və maliyyə vəziyyəti hesabatında tanınmayan qisimdən ibarət iki hissəyə ayırır. Aktivin tanınmasına xitam verilmiş qisminə aid edilən qalıq dəyəri ilə onun transferindən alınan məbləğlərin cəmi arasındakı fərq məcmu gəlirlər hesabında xitam anınadək tanınmış mənfəət və zərər məbləğləri dərhal mənfəət və zərər hesablarında tanınır. Məcmu gəlirlər hesabında tanınmış mənfəət və zərər məbləğlərini aktivin tanınmasına xitam verilən qismi ilə tanınması davam edən qismi arasında bölərkən bu qismlərin ədalətli dəyərlərinin nisbətləri əsas götürülür.

## **Debitor borcları**

Debitor borcları effektiv faiz dərəcəsi istifadə edilməklə amortizasiya olunmuş dəyər ilə təqdim edilir. Debitor borclarının dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyat, Cəmiyyətin debitorlardan alınacaq vəsaitlərinin ilkin razılışmaya uyğun

olaraq ödənilməli olan bütün məbləğləri toplaya bilməyəcəyi barədə obyektiv sübut olduqda müəyyən edilir. Ehtiyatın məbləği aktivin qalıq dəyəri ilə təxmin edilən gələcək pul vəsaiti axınlarının cari effektiv faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırılmış dəyər arasındakı fərqdır. Ehtiyatın məbləği məcmu gəlirlər hesabatında tanınır.

### **Kreditlərin və avansların silinməsi**

Kreditlər və avanslar yığılması mümkün olmadıqda kreditlər üzrə ehtimal olunan dəyərsizləşmə zərəri üçün ehtiyatlara qarşı hesabdan silinir. Rəhbərlik Cəmiyyətə ödənilməli olan borcların yığılması üçün bütün mümkün vasitələrdən istifadə etdikdən sonra kreditlər və avanslar hesabdan silinir. Əvvəllər hesabdan silinmiş məbləğlərin sonradan bərpa edilməsi ödənişlərin qaytarılması dövründə mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi məbləğinə qarşı əvəzləşdirilir.

### **Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri**

Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri asanlıqla müəyyən nağd pul məbləğinə çevrilə bilən və dəyəri cüzi dəyişikliklərə məruz qalan maddələrdir. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri maddəsində kassada olan nağd pul vəsaitləri, yolda olan pul köçürmələri, bank hesablaşma hesabları, digər tələbli bank hesabları, pul vəsaitlərinin ekvivalentləri, bank overdraftları və ödənilmə müddəti üç aydan artıq olmayan digər yüksəklikvidli investisiyalar əks etdirilir. Mühəsibat balansında bank overdraftları qısamüddətli öhdəliklərin tərkibində qısamüddətli faiz xərcləri yaradan öhdəliklər maddəsi üzrə əks etdirilir.

### **Kreditlər və borclar**

Kreditlər və borclar ilkin olaraq sövdələşmənin aparılmasına çəkilən xərclər çıxılmaqla, ədalətli dəyər üzrə tanınır. Sonrakı dövrlərdə kreditlər və borclar amortizasiya olunan dəyər ilə əks etdirilir: İstənilən alınmış vəsaitlər və ödənilmiş məbləğlər arasındakı fərq kredit və borcların verilmə müddəti ərzində mənfəət və zərərlər haqqında hesabatda əks etdirilir. (Effektiv faiz dərəcəsi metodu istifadə edilməklə)

Konvertasiya olunan istiqrazların öhdəliklərə aid olan hissəsinin ədalətli dəyəri konvertasiya olunmayan istiqrazlara ekvivalent bazar faiz dərəcəsi tətbiq edilməklə müəyyən olunur. Bu məbləğ konvertasiyada ləğv olunma müddətinə və istiqrazların ödəmə müddətinin çatması müddətinə qədər amortizasiya olunan öhdəliyin dəyəri kimi əks etdirilir. Alınmış qalan vəsaitlər konvertasiyaya opsiyon kimi mənfəət vergisi effekt çıxılmaqla kapitala əlavə edilir.

Kreditlər və borclar, Cəmiyyət tərəfindən bu öhdəliklərin ödənilmə müddətinin mühəsibat balansının tərtib edilmə müddətindən ən azı bir ildən artıq olan müddətə ödəniləcəyi barədə şərtsiz hüququ olması halları istisna olmaqla, qısamüddətli öhdəliklər kimi təsnifləşdirilir.

### **Maliyyə alətlərinin tanınmasının dayandırılması**

Cəmiyyət yalnız aktivdən pul daxilolmaları üzrə onun müqavilə hüquqlarının vaxtı bitdikdə, yaxud maliyyə aktivini və aktiv üzrə mülkiyyət hüquqları ilə bağlı bütün əhəmiyyətli risk və mükafatları digər tərəfə ötürdükdə maliyyə aktivinin tanınmasını dayandırır. Cəmiyyət aktiv üzrə mülkiyyət hüquqları ilə bağlı bütün əhəmiyyətli risk və mükafatları digər tərəfə köçürməzsə və ya özündə saxlamasa və köçürülmüş aktiv üzərində nəzarətini davam etdirərsə, o, aktivdə saxlanılmış payını və bununla əlaqədar ödəyəcəyi məbləğlər ilə əlaqədar girovu təmin edilmiş borc vəsaitlərini də uçotda tanıyır.

Maliyyə aktivinin tanınması təməmilə dayandırıldığı halda, maliyyə aktivinin balans dəyəri ilə nəzəri olaraq alınmış və alınacaq məbləğlər və digər məcmu gəlirdə tanınmış və kapitalda toplanan yığılmış gəlirlər və zərərlər arasındakı fərq mənfəət və zərərdə tanınır.

Maliyyə aktivinin tanınmasının təməmilə dayandırılması halından başqa digər hallarda (məs. Cəmiyyət ötürülmüş aktivlərin bir hissəsini almaq hüququnu saxlayırsa), Cəmiyyət maliyyə aktivinin əvvəl müəyyən edilmiş balans dəyərini maliyyə çətinliyi davam etdiyi müddətdə tanımağa davam etdiyi hissə ilə aktivlərin ötürülməsi tarixində həmin hissələrin nisbi ədalətli dəyərləri əsasında artıq tanımayan hissə arasında bölüşdürür. Artıq tanımayan hissəyə aid edilmiş balans dəyəri ilə artıq tanımayan hissə üzrə alınmış ödəniş məbləği və ona aid edilmiş, digər mənfəət haqqında hesabatda tanınmış hər hansı yığılmış gəlir və ya zərər arasında fərq mənfəət və ya zərər uçotunda tanınır. Digər mənfəət haqqında hesabatda tanınmış yığılmış gəlir və ya zərər tanınması davam edən hissə ilə belə hissələrin ədalətli dəyəri əsasında tanınması artıq dayandırılmış hissə arasında bölüşdürülür.

### **Maliyyə öhdəlikləri**

Maliyyə öhdəlikləri “MZHƏDT maliyyə öhdəlikləri” və “digər maliyyə öhdəlikləri” olmaqla iki hissəyə ayrılır.

#### **MZHƏDT maliyyə öhdəlikləri**

Maliyyə öhdəlikləri ticarət məqsədləri ilə saxlanıldıqda və ya xüsusi olaraq MZHƏDT şəklində nəzərdə tutulduqda MZHƏDT maliyyə öhdəlikləri kateqoriyasına aid edirlər.

MZHƏDT maliyyə öhdəlikləri ədalətli dəyərlə təqdim edilir və yenidən ölçülmə zamanı yaranan mənfəət və zərər məbləğləri müvafiq olaraq mənfəət və zərər hesablarında tanınır. Mənfəət və zərər hesabında tanınan xalis mənfəət və ya zərəmə maliyyə öhdəliyi üzrə ödənilən bütün faizlər daxildir və bu məbləğ məcmu gəlirlər hesabatında “digər gəlirlər/(zərərlər)” bəndində öz əksini tapır.

#### **Digər maliyyə öhdəlikləri**

Digər maliyyə öhdəlikləri ilkin olaraq bütün əməliyyat xərcləri çıxıldıqdan sonra ədalətli dəyər ilə ölçülür. Digər maliyyə öhdəlikləri növbəti dövrlərdə effektiv faiz dərəcəsi metodundan istifadə olunmaqla amortizasiya edilmiş maya dəyərində ölçülür və faiz xərcləri effektiv gəlir kriteriyasına əsaslanaraq tanınır. Effektiv faiz dərəcəsi metodu maliyyə öhdəliyinin amortizasiya olunmuş maya dəyərini hesablanması və faiz xərci məbləğinin müvafiq dövrlər üzrə paylaşdırılmasını nəzərdə tutur. Bu metod maliyyə öhdəliyinin nəzərdə tutulan istifadə müddəti üzrə təxmin edilən gələcəkdə ödəniləcək vəsaitləri və ya müvafiq olduqda, daha qısa müddət üzrə maliyyə öhdəliyinin qalıq dəyərini dəqiq diskontlaşdırın dərəcədir.

#### **Maliyyə öhdəliklərinin tanınmasının dayandırılması**

Maliyyə öhdəliyinin tanınması yalnız Cəmiyyət ödəniş ödədiyini yerinə yetirdikdə, belə ödəniş ləğv olunduqda yaxud müddəti başa çatdıqda dayandırır. Mövcud maliyyə öhdəliyi tam başqa şərtlərlə eyni kreditörün təqdim etdiyi digər öhdəliklə əvəzlənsə, belə əvəzlənmə və ya düzəliş ilkin öhdəliyin tanınmasının dayandırılması və yeni öhdəliyin tanınması kimi qəbul edilir. Tanınması dayandırılmış maliyyə öhdəliyinin balans dəyəri ilə öhdəliklər üzrə ödənilmiş və ödəniləcək məbləğ arasındakı fərq mənfəət və zərər uçotunda tanınır.

## **Maliyyə aktiv və öhdəliklərin əvəzləşdirilməsi**

Maliyyə aktivləri və öhdəlikləri yalnız Cəmiyyətin aktiv və öhdəliklərin əvəzləşdirilməsi üçün müəyyən edilmiş hüququ olduqda və ya eləcə də Cəmiyyətin müqavilə üzrə əvəzləşdirməni aparmaq və ya eyni zamanda aktivini realizasiya edərək öhdəliyi ödəmək niyyəti mövcud olduğu hallarda həyata keçirilə bilər. Maliyyə aktivlərinin müvəqqəti olaraq qarşı tərəfə transfer edilməsi zamanı bu maliyyə aktivləri qarşı tərəfin öhdəliyi ilə əvəzləşdirilmir. Maliyyə öhdəliklərinin tanınmasına xitam verilməsi

Cəmiyyət maliyyə öhdəliklərinə yalnız Cəmiyyətin öhdəliklərinin silinməsi, ləğv edilməsi və ya müddətinin başa çatması hallarında xitam verir. Tanınmasına xitam verilmiş maliyyə öhdəliyinin qalıq dəyəri ilə ödənilmiş və ya ödəniləcək məbləğlərin cəmi arasındakı fərq dərhal mənfəət və zərər hesablarında tanınır.

## **Derivativ (törəmə) maliyyə alətləri**

Cəmiyyət valyuta mübadiləsi ilə bağlı riskləri tənzimləmək məqsədilə xarici valyuta üzrə müxtəlif derivative forvard müqavilələri kimi törəmə maliyyə alətlərinə daxil olur.

Derivativlər derivative müqaviləsinin bağlandığı tarixdə ilkin olaraq uçotda ədalətli dəyərle tanınır və daha sonra isə hər hesabat dövrünün sonunda onların ədalətli dəyəri ilə yenidən qiymətləndirilir. Onların dövrünün sonuna olan ədalətli dəyərinə qarşı təkrar ölçülür. Nəticədə yaranmış gəlir və ya zərər derivativ hecinq aləti kimi təyin olunduqda və qüvvədə olduqda dərhal mənfəət və ya zərər hesablarında tanınır. Bu halda onların mənfəət və ya zərər hesablarında tanınması vaxtı hecinq əlaqələrinin xüsiyyətlərindən asılı olur.

Derivativlərin ədalətli dəyəri məqbul olduqda onlar aktivlər kimi, mənfə olduqda isə öhdəliklər kimi qeydə alınır. Cəmiyyət bəzi derivativləri tanınmış aktivlərin və ya öhdəliklərin ədalətli dəyərinin hecinqi kimi və ya cəmiyyətin öhdəlikləri (ədalətli dəyər hecinqi), yüksək ehtimallı proqnoz əməliyyatlarının hecinqi və ya cəmiyyət öhdəliklərinin xarici valyuta riskinin hecinqi (pul vəsaitləri hecinqi) və ya xarici əməliyyatlara xalis investisiyaların hecinqi kimi müəyyən edir.

## **Gəlirin tanınması**

Gəlir satılmış mal, iş və xidmətlərin ədalətli dəyəri ilə (əlavə dəyər vergisi çıxılmaqla) tanınır. Satışdan gəlir aşağıdakı qaydada tanınır:

- Xidmətlərin və malların təqdim edilməsindən gəlirlər

Xidmətlərin və malların təqdim edilməsindən gəlirlər o hesabat dövrünə aid edilir ki, bu xidmətlər və mallar təqdim edilmişdir və xidmət göstərilməsi üzrə konkret sövdələşmənin tələbləri başa çatdırılmışdır. Konkret sövdələşmənin tələblərinin başa çatdırılması dərəcəsi faktiki göstərilmiş xidmətlərin və malların həcmnin sövdələşmə üzrə göstəriləcək xidmətlərin və mallarının ümumi həcmindəki payı kimi qiymətləndirilir.

- Faiz gəlirləri

Faiz gəlirləri effektiv faiz dərəcəsi metodu istifadə edilməklə zaman tənəsüblüyü əsasında tanınır. Debitor borcunun dəyərinin aşağı düşməsi hallarında Cəmiyyət balans dəyərini əvəzi ödənilə bilən dəyərə qədər aşağı salır. Dəyərin bu qaydada aşağı salınması, maliyyə alətlərinin effektiv faiz dərəcəsinə istifadə edilməklə, ilkin tanınma tarixinə

pul vəsaitləri axınının gələcək diskontlaşdırılmış hesablamaları yolu ilə müəyyən edilir. Dəyəri aşağı salınmış faiz gəlirləri konkret şəraitdən asılı olaraq, pul vəsaitlərinin daxil olması və ya xərclərin ödənilməsi qaydasında tanınır.

➤ **Dividend gəlirləri**

Dividend gəlirləri o zaman tanınır ki təsisçilərin mənfəət əldə etmək hüququ müəyyən olunmuşdur.

**Repo və əks repo müqavilələri**

Satış və geri alqı müqavilələri (“repo”) təminatlı maliyyələşdirmə əməliyyatları kimi qəbul edilir. Alqı-satqı və geri alqı-satqı müqavilələri üzrə satılan qiymətli kağızlar maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda saxlanılır və alıcının müqavilə və ya adət üzrə onları satmaq və ya yenidən girov qoymaq hüququ olduqda, alqı-satqı və geri alqı müqavilələri üzrə girov qoyulmuş qiymətli kağızlar kimi yenidən təsnif edilir. Müvafiq öhdəlik borclar çərçivəsində təqdim olunur. Yenidən satış müqavilələri (“əks repo”) əsasında alınmış qiymətli kağızlar kredit təşkilatlarından və ya müştərilərə verilən kreditlərdən alınacaq məbləğlər kimi uçota alınır. Satış və geri alqı qiyməti arasındakı fərq mənfəət və ya zərərdə faiz xərcləri kimi nəzərə alınır və effektiv faiz metodundan istifadə etməklə repo müqavilələrinin müddəti ərzində hesablanır.

Qarşı tərəflərə verilmiş qiymətli kağızlar maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda saxlanılır. Borc götürülmüş qiymətli kağızlar, üçüncü şəxslərə satılmazsa, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda qeyd edilmir, bu halda alqı-satqı mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda zərərlər çıxılmaqla, mənfəətdə əks etdirilir. Onları qaytarmaq öhdəliyi ədalətli dəyərlə borclar kimi qeydə alınır.

**İcarə**

İcarənin şərtlərinə əsasən mülkiyyət hüququ üzrə bütün risk və mükafatlar icarəçiyə ötürüldüyü zaman belə icarə maliyyə icarəsi kimi təsnifləşdirilir. Bütün digər icarələr əməliyyat icarəsi kimi təsnifləşdirilir.

**Cəmiyyət - İcarəyə götürən tərəf kimi**

Əməliyyat lizinqi ilə bağlı ödənişlər, lizinq obyektini olan aktiv üzrə iqtisadi mənfəətin tanınması üçün belə mənfəətin daxil olduğu müddəti daha uyğun əks etdirən digər bir metodun istifadə edildiyi hallar istisna olmaqla, lizinq müddəti ərzində düzxətli metod əsasında xərc kimi tanınır.

Əməliyyat icarəsi sövdələşməsinin bağlanması üçün icarə stimulları əldə olunduqda belə stimullar öhdəlik kimi tanınır. Stimullar üzrə ümumi mənfəət, lizinq obyektini olan aktiv üzrə iqtisadi mənfəətin tanınması üçün belə mənfəətin daxil olduğu müddəti daha uyğun əks etdirən digər bir metodun istifadə edildiyi hallar istisna olmaqla, düz xətt üsulu əsasında icarə haqqı xərclərinin azalması kimi tanınır.

**Əmlak, avadanlıq**

Əsas vəsaitlər, yığılmış amortizasiyanı və tələb olunduqda dəyərsizləşmə üzrə ehtiyatı çıxmaqla, ilkin dəyərdə qeydə alınır. Satışdan yaranan gəlir və zərər, gəlirin məbləği ilə balans dəyəri arasındakı fərq kimi müəyyən edilir və mənfəət və zərərdə əks etdirilir. Torpaq üçün amortizasiya hesablanmır. Avadanlıqlar ilkin dəyər yığılmış köhnəlmə və amortizasiya və hər hansı tanınmış dəyərsizləşmə zərərinin çıxılması ilə əks etdirilir. Natamam

tikililərin və istifadəyə verilməyən obyektlərin amortizasiyası istifadəyə hazır olduğu tarixdən hesablanır. Əmlak, tikili və avadanlığın amortizasiya azalan qalıq metodla aparılır.

Aktivin artıq köhnəldiyi və istismar müddəti başa çatdığı halda, satış üzrə təxmin edilən xərclər çıxılmaqla, Cəmiyyətin həmin aktivin satışı nəticəsində əldə edəcəyi təxmin edilən məbləğ aktivin qalıq dəyəridir. Aktivlərin qalıq dəyərləri və faydalı xidmət müddətləri lazım olduqda hesabat dövrünün sonunda nəzərdən keçirilir və dəqiqləşdirilir.

### **Əmlak, avadanlıq və qeyri-maddi aktivlərin faydalı ömrü**

Əmlak, avadanlıq və qeyri-maddi aktivlərin faydalı ömrünün qiymətləndirilməsi, oxşar aktivlərlə təcrübəyə əsaslanaraq Rəhbərlik tərəfindən aparılır. Aktivin faydalı ömrünü müəyyənləşdirərkən, Rəhbərlik onun ehtimal edilən istifadə müddətini, təxmin edilən texniki köhnəlməsini, fiziki aşınma və köhnəlməsini və aktivin fəaliyyət göstərdiyi fiziki mühiti nəzərə alır.

### **Qeyri-maddi aktivlər**

Qeyri-maddi aktivlər yığılmış amortizasiyanı və dəyərsizləşmə zərərini çıxmaqla, maya dəyəri ilə qeydə alınır. Qeyri-maddi aktivlərə Proqram təminatı, Lisenziya və sertifikat daxildir.

Qeyri-maddi aktivlərin istifadə müddəti məhdud və ya qeyri-müəyyən hesab edilir. Məhdud istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlərə iqtisadi müddəti ərzində amortizasiya hesablanır, dəyərsizləşmə əlaməti mövcud olanda isə dəyərsizləşmə baxımından qiymətləndirilir. Məhdud istifadə müddəti olan qeyri-maddi aktivlər üzrə amortizasiya dövrü və amortizasiya metodu ən azı hər bir hesabat dövrünün sonunda 10% azalan qalıq metodu ilə amortizasiya olunur. Gözlənilən istifadə müddəti və ya aktiv üzrə daxil olacaq gələcək iqtisadi səmərənin gözlənilən istifadə modelində dəyişikliklər müvafiq olaraq amortizasiya dövrünü və ya metodunu dəyişdirməklə uçot təxminlərində dəyişikliklər kimi qeydə alınır. Qeyri-maddi aktivlər üzrə amortizasiya xərcləri məcmu gəlir haqqında hesabatda qeyri-maddi aktivlərin funksiyasına uyğun olaraq xərc kateqoriyasında tanınır. Qeyri-müəyyən istifadə müddətinin hələ də münasib olmasını müəyyən etmək üçün qeyri-müəyyən istifadə müddəti hər il yenidən nəzərdən keçirilir. Artıq münasib deyilsə, istifadə müddəti perspektiv qaydada qeyri-müəyyən müddətdən məhdud müddətə dəyişdirilir.

- Qeyri-maddi aktivlər düz xətlə amortizasiya metoduna uyğun olaraq amortizasiya olunur.

### **Qeyri-maddi aktivlərin tanınmasının dayandırılması**

Qeyri-maddi aktivlər satılaraq hesabdən silindikdə yaxud onların sonrakı istismarı və ya satılması gələcəkdə iqtisadi mənfəət gətirmədikdə, belə aktivlərin tanınması dayandırılır. Qeyri-maddi aktivlərin tanınmasının dayandırılmasından yaranan gəlir və ya zərər, belə aktivlərin balans dəyəri ilə satışdan əldə olunan xalis gəlir məbləği arasındakı fərq kimi ölçülür və aktivin tanınması dayandırıldığı zaman mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda tanınır.

### **Maddi və qeyri-maddi aktivlərin dəyərsizləşməsi**

Cəmiyyət maddi və qeyri-maddi aktivlərin dəyərsizləşməyə məruz qalaraq qiymətlərin düşüb-düşmədiyini müəyyənləşdirmək üçün hər hesabat dövrünün sonunda belə aktivlərin balans dəyərini təhlil edir. Dəyərsizləşmənin baş verdiyinə dəlalət edən hər hansı hal mövcud olarsa, dəyərsizləşmə üzrə zərərin (əgər varsa) həcmi müəyyən etmək üçün aktivin bərpa dəyəri hesablanır. Aktivin fərdi hallarda bərpa dəyərinin hesablaşmaq mümkün olmazsa,



Cəmiyyət belə aktivin aid olduğu gəlir gətirən aktivlər Cəmiyyətin bərpa dəyərini müəyyən edir. Aktivin yerləşdirilməsinə müvafiq və ardıcılığı gözlənilən əsaslar müəyyən edildiyi hallarda, korporativ aktivlər, həmçinin fərdi gəlir gətirən aktivlər yerləşdirilə bilər yaxud müvafiq qaydada və ardıcılığı gözlənilməklə yerləşdirmə əsasları müəyyən edilmiş ən kiçik gəlir gətirən aktivlər yer alır.

Qeyri-müəyyən istifadə müddəti olan və istifadə üçün hazır olmayan qeyri-maddi aktivlər ən azı ildə bir dəfə və ya dəyərsizləşmə əlaməti olduqda dəyərsizləşmə üzrə yoxlamadan keçməlidir.

Bərpa dəyəri ədalətli dəyərdən satış və istifadə dəyərlərini çıxıldıqdan sonra alınan daha yüksək məbləğdir. İstismar dəyərini qiymətləndirərkən təxmin edilən gələcək dövrlərin pul axınları pulun vaxt üzrə dəyərinin və gələcək pul axınları ilə bağlı təxminlərə düzəliş edilməmiş aktiv üçün səciyyəvi olan risklərin hazırkı bazar qiymətləndirilməsini özündə əks etdirən vergiyə qədərki diskont dərəcəsindən istifadə etməklə cari dəyərinə qədər diskontlaşdırılır.

Aktivin bərpa dəyərinin onun balans dəyərindən az olduğu hesablanarsa, belə aktivin balans dəyəri bərpa dəyərinə kimi azaldılır. Dəyərsizləşmə üzrə zərər sonradan əvəzləşdirilərsə, aktivin balans dəyəri hesablamasına düzəliş verilmiş bərpa dəyərinə qədər artırılır, bu şərtlə ki, artırılmış belə balans dəyəri aktivin dəyərsizləşmə zərərinin tanımadığı keçmiş illərdə müəyyən edilmiş balans dəyərindən artıq olmasın. Dəyərsizləşmə üzrə zərərin bərpası dərhal mənfəət və ya zərər hesabında tanınır.

Cəmiyyət vergi hesabatlarının qanunvericiliyə uyğun olduğuna inansa da, vergi orqanları tərəfindən yoxlama zamanı mübahisələndirilə biləcək məsələlər olduqda vergi öhdəliyi olaraq tanınır və nəticədə Cəmiyyət bu məsələ ilə bağlı risklərini azaldır.

Cəmiyyət keçmiş təcrübəsinə və qanunvericiliyin şərhinə əsaslanaraq vergi öhdəliyi hesablamalarının düzgün olmasına inanır. Bu dəyərləndirmə fərziyyələrə əsaslandığından gələcək dövrlərdə düzəliş edilməsi zərurəti yarana bilər. Bu cür zərurət yarandıqda mənfəət vergisi xərci məsələnin aşkar olunduğu dövrdə uyğunlaşdırılır.

## **Əməliyyat vergiləri**

Azərbaycan Respublikasında Cəmiyyətin fəaliyyəti ilə əlaqədar olaraq hesablanan bir sıra digər vergilər tətbiq edilir. Belə vergilər əməliyyat xərclərinin tərkib hissəsi kimi mənfəət və ya zərər haqqında hesabatda daxil edilir.

## **Cari vergi**

Ödənilməli olan cari vergi ili üzrə cəlb olunan mənfəət əsasında tutulur. Vergiyə cəlb olunan mənfəət digər illərdə vergiyə cəlb olunmuş yaxud gəlirdən çıxılan və heç vaxt vergiyə cəlb olunmayan yaxud gəlirdən çıxılmayan gəlir və xərc maddələri ilə əlaqədar mənfəət və zərər haqqında hesabatda əksini tapmış mənfəətdən fərqlənir. Cəmiyyətin cari vergi ilə bağlı öhdəliyi hesabat dövrünün sonuna qanuni qüvvəyə minmiş və ya hesabat dövrünün sonuna tam həcmdə qüvvəyə minmiş vergi dərəcələrindən istifadə etməklə hesablanır. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsində qeyd edilən "İnvestisiya təşviqi" sənədini almış hüquqi şəxsin həmin sənədi aldığı tarixdən əldə etdiyi mənfəətin 50%-nə görə nəzərə alınan güzəşt məbləği tətbiq edilir.

## **İşçi heyəti üzrə ödənişlər**

Əmək haqları, Azərbaycan Respublikası İqtisadiyyat Nazirliyi Yanında Dövlət Vergi Xidmətinə ödənişlər, məzuniyyət və xəstəlik vərəqələri üzrə illik ödənişlər, mükafatlar və müvafiq gəlir vergisi Cəmiyyətin işçiləri tərəfindən müvafiq xidmətlərin göstərildiyi ildə hesablanır.

## **İşçilərin mükafatları**

Əmək haqları, Dövlət Sosial Müdafiə fonduna ödənilən vəsaitlər, illik ödənilən məzuniyyət haqları və xəstəlik müavinətləri, mükafatlar və qeyri-monetar mükafatlar Cəmiyyətin işçilərinin bu vəsaitləri almaq üçün işlədikləri dövr üzrə hesablanır.

## **Ehtiyatlar**

Cəmiyyət keçmiş hadisələr nəticəsində cari hüquqi və ya əsaslanmış öhdəliyə malik olduqda, öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərə yaradan ehtiyatların azalma ehtimalı olduqda və öhdəlik məbləği etibarlı şəkildə qiymətləndirildikdə uçota alınır.

Ehtiyat kimi tanınan məbləğ hesabat dövrünün sonunda müvafiq risklər və qeyri-müəyyənliklər də nəzərə alınmaqla cari öhdəliyi yerinə yetirmək üçün tələb olunan məbləğin təxmini göstəricisidir. Ehtiyatı hesablayarkən cari öhdəliyi yerinə yetirmək üçün tələb olunan pul vəsaitlərinin təxminindən istifadə edilsə, ehtiyatın qalıq dəyəri bu pul vəsaitlərinin cari dövrə olan diskontlaşdırılmış dəyərinin cəminə bərabərdir (pulun vaxt dəyərinin əhəmiyyət kəsb etdiyi hallarda).

Ehtiyatın qarşılınması üçün tələb edilən iqtisadi faydaların tam və ya qismən üçüncü şəxslərin hesabına geri qaytarılması gözlənilirsə, debitor borc aktiv kimi yalnız o halda tanınır ki, üçüncü tərəfin kompensasiya ödəməsi ehtimalı var və bu məbləğ etibarlı şəkildə təxmin edilə bilər.

## **Mal və material ehtiyatları**

Mal və material ehtiyatları maya dəyəri və ya xalis satış dəyərindən aşağı olanı ilə ifadə edilir. Mal və material ehtiyatlarının qiyməti ehtiyatların ilkin qiymətləndirilmə və satılma ardıcılığı üsulu ilə (EQSA) təyin edilir və birbaşa olaraq satınalma, hasilat, nəqliyyat və emal xərclərini əhatə edir. Mal və material ehtiyatlarının qalıq dəyəri, dəyərinin az olmasından asılı olaraq ya bu mal və material ehtiyatlarının maya dəyərində əsasən, ya da xalis amortizasiya dəyərində əsasən qiymətləndirilir. Xalis realizasiya dəyəri ehtiyatların dəyərindən aşağı olduğu təqdirdə, qalıq dəyər xalis satış qiymətinə qədər salınır və artıq məbləğ dərhal məcmu gəlirlər hesabına daxil edilir.

## **Avans ödənişləri**

Avans ödənişləri dəyərsizləşmə zərərləri üzrə ehtiyatların çıxılması ilə tanınır. Avans ödənişi ilə əlaqədar olan malların və ya xidmətlərin əldə edilməsi bir ildən sonra gözlənilirsə və ya avans ödənişi ilkin tanınmadan sonra uzunmüddətli aktiv kimi tanınacaq aktivə aiddirsə, avans ödənişi uzunmüddətli kimi təsnifatlaşdırılır.

Cəmiyyətin aktiv üzərində nəzarət əldə etdiyi və bu aktivlə əlaqədar gələcəkdə iqtisadi mənfəətin axını ehtimal edildiyi hallarda aktivin əldə edilməsi üçün edilən avans ödənişləri aktivin qalıq dəyərində ötürülür. Digər avans ödənişləri mallar və ya xidmətlər alındıqdan sonra mənfəət və zərər hesablarında əks etdirilir. Avans ödənişlərinə aid olan aktivlərin, malların və ya xidmətlərin alınmaması üzrə müəyyən göstəricilər yarandıqda avans ödənişinin qalıq dəyəri müvafiq olaraq silinir və dəyərsizləşmə zərəri mənfəət və zərər hesablarında tanınır.

### **Ədalətli dəyərin ölçülməsi**

Ədalətli dəyər ölçülmə tarixinə əməliyyatın həyata keçirilməsində maraqlı olan, yaxşı məlumatlandırılmış və bir-birindən asılı olmayan alıcı və satıcı arasında aktivin mübadilə edilə biləcəyi məbləğ və ya nəzərdə tutulmuş öhdəlikdir. Məqsədə uyğun olduqda, Cəmiyyət, həmin alət üzrə fəal bazara çıxarılmayan qiymətləri istifadə edərək alətin ədalətli dəyərini ölçür. Təyin edilmiş qiymətlər müntəzəm və tam olduqda, həmçinin bazar şəraitində baş verən bazar əməliyyatlarını faktiki və müntəzəm olaraq əks etdirdikdə bazar fəal hesab olunur. Maliyyə aləti üzrə bazar fəal olmadığı təqdirdə Cəmiyyət qiymətləndirmə üsulundan istifadə etməklə ədalətli dəyəri yaradır. Seçilmiş qiymətləndirmə üsulu bazarın istehsal amillərindən maksimum istifadə edir, Cəmiyyətin fəaliyyəti ilə bağlı xüsusi olan ehtimallara mümkün qədər az əsaslanır, bazar iştirakçılarının qiymət təyin edərkən nəzərə aldıkları bütün amilləri birləşdirir və maliyyə alətlərinin qiymətləndirilməsi üçün qəbul edilmiş iqtisadi metodologiyaya uyğun davranır.

### **Şərti aktiv öhdəliklər**

Şərti öhdəliklər maliyyə vəziyyəti haqqında tanınmır, lakin, hesablaşma üzrə vəsaitlərin azalması ehtimalı olduqda, belə öhdəliklər açıqlanmalıdır. Şərti aktivlər maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda tanınmır, lakin, onlarla bağlı iqtisadi mənfəətin əldə olunacağı ehtimal edildikdə açıqlanmalıdır.

### **Xarici valyutalar**

Cəmiyyətin maliyyə hesabatları hazırlanarkən, onun əməliyyat valyutasından başqa digər valyuta (xarici valyutalar) ilə aparılan əməliyyatlar belə əməliyyatların aparıldığı tarixdə üstünlük təşkil edən mübadilə məzənnələri ilə qeydə alınır. Hər hesabat dövrünün sonunda, xarici valyuta ilə ifadə olunmuş pul vəsaitlərinin valyuta mövqeyi ədalətli dəyərin müəyyən olduğu tarixdə üstünlük təşkil edən məzənnə ilə təkrar qiymətləndirilir. Xarici valyutada ədalətli dəyər ilə uçota alınmış qeyri-pul vəsaitlərinin valyuta mövqeyi ədalətli dəyərin müəyyənləşdirdiyi tarixdə üstünlük təşkil edən məzənnə təkrar qiymətləndirilir. Monetar maddələr üzrə valyuta fərqləri aşağıdakı hallar istisna olmaqla mənfəət və ya zərər hesabatında baş verdiyi dövrdə tanınır:

- Gələcəkdə istifadə üçün nəzərdə tutulmuş başa çatdırılmamış aktivlərlə əlaqəli xarici valyuta ilə ifadə olunmuş borclar üzrə məzənnə fərqləri, xarici valyuta ilə ifadə olunmuş borclar üzrə faiz xərclərinə düzəliş kimi hesab olunduqda aktivlərin dəyərində daxil edilir.
- Müəyyən xarici valyuta risklərinin qarşısını almaq üçün aparılan əməliyyatlar üzrə valyuta fərqləri (aşağıdakı hecinin uçotu qaydalarına baxın) və hesablaşmanın olmadığı və olacağı güman edilməyən xarici əməliyyatlarda xalis investisiya formalaşdırır), hansı ki, ilk əvvəl digər gəlirlərdə göstərilir və daha sonra səhmdar kapitalından pul vəsaitlərinin mənfəət və zərər hesabına təsnif edilir.

- Maliyyə hesabatlarının təqdim edilməsi məqsədilə ilə Cəmiyyətin xarici əməliyyatlarının aktiv və öhdəlikləri hər hesabat müddətinin sonunda qüvvədə olan mübadilə məzənnələri əsasında AZN-ə çevrilir, istisna hallarda valyuta mübadilə məzənnələri həmin müddət ərzində əhəmiyyətli dərəcədə təəddüd etdiyi halda sövdəşmələrin tarixində qüvvədə olan valyuta mübadilə məzənnələri istifadə olunur. Hər hansı valyuta mübadilə fərqləri meydana gəldiyi halda digər məcmu gəlirlər haqqında hesabatda tanınır və kapitalda toplanır.
- Maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında Cəmiyyətin ilin sonunda tətbiq etdiyi valyuta mübadiləsi məzənnələr aşağıdakı kimi olmuşdur:

	<b>31 dekabr 2023-cü il</b>	<b>31 dekabr 2022-ci il</b>
<b>1 ABŞ dolları 1 AZN</b>	<b>1.7000</b>	<b>1.7000</b>
<b>1 Avro 1 AZN</b>	<b>1.8766</b>	<b>1.8114</b>

Cəmiyyət növbəti ildə aktivlərin və öhdəliklərin hesabat olunan məbləğlərinə təsir edəcək qiymətləndirmələr aparır və fərziyyələr irəli sürülür. Qiymətləndirmələr və mühakimələr davamlı qaydada aparılır, rəhbərliyin təcrübəsinə və digər amillərə, habelə şəraitə uyğun hesab olunan gələcək hadisələrlə bağlı gözləntilərə əsaslanır. Rəhbərlik mühasibat uçotu qaydalarının tətbiqi prosesində qiymətləndirmə tələb olunan mühakimələrdən əlavə bəzi qərarlar və növbəti ildə aktiv və öhdəliklərin balans dəyərində mühüm düzəlişlərə səbəb ola biləcək qiymətləndirmələr aşağıdakılardan ibarətdir:

#### **Kreditlərin və debitor borclarının dəyərsizləşməsi**

Cəmiyyət dəyərsizləşməni müəyyən etmək məqsədilə kreditləri və debitor borclarını mütəmadi olaraq nəzərdən keçirir. Cəmiyyətin kreditlər və debitor borcları portfelində baş vermiş dəyərsizləşmə üzrə zərərin tanınması üçün kreditlərin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyatlar yaradılır.

Cəmiyyətin kredit və debitor borclarının dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyatlara dair mühasibat təxminlərini qeyri-müəyyən hesab edir, ona görə ki, onlar gələcək defolt dərəcələri barədə fərziyələrin, eləcə də dəyərsizləşmiş kreditlər və debitor borcları ilə bağlı potensial itkilərin qiymətləndirilməsinin yaxın keçmişdəki fəaliyyət nəticələrinə əsaslanması səbəbindən vaxtaşırı olaraq dəyişikliklərə çox məruz qalır və Cəmiyyətin hesablandığı zərər ilə faktiki zərər arasında hər hansı əhəmiyyətli fərq müqabilində ondan gələcək dövrlərdə maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə biləcək ehtiyatların qeyd edilməsi tələb oluna bilər.

Borcalanlar maliyyə çətinlikləri ilə üzləşdikdə və belə borcalanlara dair tarixi məlumat mənbələri az sayda olduqda, Cəmiyyət hər hansı dəyərsizləşmə üzrə zərərin məbləğini hesablamaq üçün rəhbərliyin mülahizələrindən istifadə edir.

Eynilə, Cəmiyyət keçmiş fəaliyyət nəticələri, keçmiş müştəri davranışı, daxilində borcalanın ödəniş etmə vəziyyətindəki mənfi dəyişikləri göstərən müşahidə oluna bilən məlumatları, eləcə də daxilində aktiv üzrə öhdəliyin yerinə yetirilməməsi halları ilə əlaqəli olan ölkə və yerli iqtisadi şəraitlərə əsaslanmaqla gələcək pul axınlarındakı dəyişiklikləri hesablayır. Rəhbərlik kredit riski ilə səciyyələnən aktivlər halında avvəllər baş vermiş zərər üzrə keçmiş təcrübəyə və kreditlərində olduğu kimi dəyərsizləşməyə dəlalət edən obyektiv sübutlara əsaslanan ehtimallardan istifadə edir. Cəmiyyət tarixi məlumatlarda əksini tapmamış hazırkı vəziyyətlərin qeyd edilməsi məqsədilə kreditlər üzrə müşahidə oluna bilən məlumatlara düzəliş etmək üçün rəhbərliyin mühakimələrdən istifadə edir.

Maliyyə hesabatlarında maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyat müddəasının daxil edilməsi mövcud iqtisadi və siyasi şəraitlərə əsasən müəyyən olunmuşdur. Cəmiyyət Azərbaycan Respublikasında belə şəraitlərdə

hansı dəyişikliklərin baş verəcəyini və belə dəyişikliklərin gələcək dövrlərdə maliyyə aktivlərinin dəyərsizləşməsi üzrə ehtiyatlara necə təsir göstərəcəyini qabaqcadan söyləmək iqtidarında deyil.

#### **Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar və qalıqlar**

Hazırkı maliyyə hesabatlarının hazırlanması məqsədləri üçün tərəflər o zaman əlaqəli hesab olunur ki, tərəflərdən biri digərinə nəzarət edə bilsin, onunla eyni qrupun nəzarəti altında olsun və ya maliyyə-təsərrüfat fəaliyyəti ilə bağlı məsələlər üzrə qərar qəbul edilərkən ona təsir göstərə bilsin. Əlaqəli tərəflər arasındakı münasibətləri nəzərə alarkən həmin münasibətlərin hüquqi formasına deyil, iqtisadi məzmununa diqqət yetirilir.

#### **4. YENİ VƏ DÜZƏLİŞ EDİLMİŞ MALİYYƏ HESABATLARININ BEYNƏLXALQ STANDARTLARININ (MHBS) TƏTBİQİ**

Cəmiyyətin erkən hələ ki, qəbul etməməyə qərar verdiyi, gələcək hesabat dövrlərində qüvvəyə minəcək BMUSŞ tərəfindən buraxılmış bir sıra standartlar, standartlara düzəlişlər və şərtlər mövcuddur.

BMHN 17	Sığorta müqavilələri
BMHN 10 və BMUS 28 (dəyişikliklər)	Bir sərmayəçi ilə onun ortağı və ya birgə müəssisəsi arasında aktivlərin satışı və ya kapital qoyuluşu
BMUS 1 -ə dəyişikliklər	Öhdəliklərin cari və uzunmüddətli kimi təsnifatı
BMHN 3 - ə dəyişikliklər	Konseptual əsaslara istinad
BMUS 16 – a dəyişikliklər	Əsas vəsaitlər — İstifadədən əvvəl əldə edilən gəlirlər
BMUS 37 -ə dəyişikliklər	Çətin müqavilələr – Müqavilənin yerinə yetirilməsinin dəyəri
BMHN Standartlarının 2018-2020 dövrünə illik təkmilləşdirmələr	BMHN 1-ə düzəlişlər - Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartları, BMHN 9 Maliyyə Alətləri, BMHN 16 İcarə və BMUS 41 Kənd Təsərrüfatı standartlarının ilk dəfə qəbul edilməsi

Rəhbərlik aşağıda qeyd olunanlar istisna olmaqla, yuxarıda sadalanan Standartların qəbul edilməsinin gələcək dövrlərdə şirkətin maliyyə hesabatlarına əhəmiyyətli təsir göstərəcəyini gözləmir.

**BMUS 1-də dəyişikliklər - Öhdəliklərin cari və ya uzunmüddətli kimi təsnifatı**

BMUS 1-də edilən dəyişikliklər hər hansı aktiv, öhdəlik, gəlir və xərclərin və ya bu maddələr haqqında açıqlanan məlumatların məbləği və ya vaxtına deyil, yalnız öhdəliklərin maliyyə vəziyyəti hesabatında cari və ya uzunmüddətli kimi təqdim edilməsini təsir edir.

Dəyişikliklər öhdəliklərin cari və ya uzunmüddətli kimi təsnif edilməsinin hesabat dövrünün sonunda mövcud olan hüquqlara əsaslandığını aydınlaşdırır, təsnifatın müəssisənin ödənişini təxirə salma hüququndan istifadə edib etməyəcəyi ilə bağlı gözləntilərdən təsirlənmədiyini göstərir, hesabat dövrünün sonunda müqavilələrə əməl edildiyi təqdirdə hüquqların mövcud olduğunu izah edir və hesablaşmanın pul vəsaitləri, kapital alətləri, digər aktivlər və ya xidmətlərin qarşı tərəfə köçürülməsinə aid olduğunu aydınlaşdırmaq üçün 'hesablaşma' tərifi təqdim edir. Dəyişikliklər 1 yanvar 2023-cü il tarixində və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün retrospektiv olaraq tətbiq olunur, erkən tətbiqinə də icazə verilir.

**BMUS 16-da dəyişikliklər - Əsas vəsaitlər - İstifadədən əvvəl əldə edilən gəlirlər**

Dəyişikliklər əsas vəsaitlərin dəyərindən həmin vəsaitlər istifadəyə verilməmişdən qabaq istehsal edilmiş əşyaların satışından əldə olunan gəlirlərin, yəni aktivin fəaliyyət göstərə bilməsi üçün lazım olan yerə və şəraitə gətirildikdə əldə edilən gəlirlərin çıxılmasını qadağan edir. Nəticə etibarilə, müəssisə bu cür satış gəlirlərini və əlaqədar xərcləri mənfəət və zərər hesabında tanıyır. Müəssisə bu ehtiyatların dəyərini BMUS 2 Ehtiyatlar - a

uyğun ölçür. Dəyişikliklər həmçinin 'aktivin düzgün işləyib işləmədiyini yoxlamaq' mənasını da açıqlayır. Dəyişikliklər 1 yanvar 2022-ci il tarixində və ya bu tarixdən sonra başlayan illik dövrlər üçün qüvvəyə minir, erkən tətbiqinə icazə verilir.

## 5. ƏSAS VƏSAİTLƏR

	<b>31 dekabr 2022-ci il</b>
Maşın,avadanlıq,hesablama texnikası	75 673,00
Nəqliyyat vasitələri	224 661,66
Yüksək texnologiyalar məhsulu olan hesablama texnikası üzrə	904 583,89
Digər əsas vəsaitlər	221 889,42
<b>Cəmi</b>	<b>1 426 807,97</b>

	<b>31 dekabr 2023-cü il</b>
Maşın,avadanlıq,hesablama texnikası	67 101,96
Nəqliyyat vasitələri	204 046,24
Yüksək texnologiyalar məhsulu olan hesablama texnikası üzrə	886 893,60
Digər əsas vəsaitlər	169 408,69
<b>Cəmi</b>	<b>1 327 450,49</b>

## 6. QEYRİ –MADDİ AKTİVLƏR

	<b>31 dekabr 2022-ci il</b>
İstifadə müddəti məlum olan qeyri maddi aktivlər	338 832,00
İstifadə müddəti məlum olmayan qeyri maddi aktivlər	249 393,23
<b>Cəmi</b>	<b>588 225,23</b>

	<b>31 dekabr 2023-cü il</b>
İstifadə müddəti məlum olan qeyri maddi aktivlər	503 098,41
İstifadə müddəti məlum olmayan qeyri maddi aktivlər	725 905,25
<b>Cəmi</b>	<b>1 229 003,66</b>

## 7. DAŞINMAZ ƏMLAKA İNVESTİSİYALAR

Zaqatala-Balakən şössesinin sol tərəfində inşa olunmuş və R+R Compani MMC-yə məxsus, yaşayış binasının ümumi sahəsi 535,47 m2 olan qeyri-yaşayış hissəsini (texniki mərtəbəsini) (bundan sonra-daşınmaz əmlak ) AR Mülki Məcəlləsinin 646.1-ci maddəsinin tələbinə əsasən Alıcının mülkiyyətinə verməyi öhdəsinə götürür.Müqavilədə göstərilən daşınmaz əmlakın ümumi satış qiyməti 417 655,89.

## 8. UZUNMÜDDƏTLİ MALİYYƏ AKTİVLƏRİ

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Dövlət qiymətli kağızları	391 805 556,80	325 704 392,06
Qeyri-dövlət qiymətli kağızları	20 718 695,41	20 865 549,16
<b>Cəmi</b>	<b>412 524 252,21</b>	<b>346 569 941,22</b>

## 9. DEBİTOR BORCLARI

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Birbaşa sığorta üzrə	23 371 236,21	18 669 515,33
Büdcə üzrə	-	293 622,68
Sair debitorlar	27 646 056,99	4 717 149,85
<b>Cəmi</b>	<b>51 017 293,20</b>	<b>23 680 287,86</b>

### Sair debitor borcları:

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Depozit müqavilələri üzrə hesablaşmalar	349 047,08	282 593,62
İstiqraz faizləri üzrə hesablaşmalar	5 891 094,12	4 397 804,18
Təchizatçılarla hesablaşmalar	39 220,97	30 768,50
Digər debitor borcları	323 599,69	5 983,55
Əks-Repo əməliyyatları üzrə hesablaşmalar	21 003 643,43	-
Əməyin Ödənilməsi Üzrə	39 451,70	-
<b>Cəmi</b>	<b>27 646 056,99</b>	<b>4 717 149,85</b>

## 10. PUL VƏSAİTLƏRİ VƏ ONLARIN EKİVALENTLƏR

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Kassada olan nağd pul vəsaitləri	-	-
Banklarda olan hesablaşma hesabı	4 926 621,46	557 333,16
Valyuta hesabı	18 666 240,54	32 052 491,99
Depozit	145 062 906,70	103 639 774,96
Sair pul vəsaitləri	59 216,60	50 072,82
<b>Cəmi</b>	<b>168 714 985,30</b>	<b>136 299 672,93</b>

- ✓ “Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında” hesabatın 2023-cü ilin sonuna qalığı **83 537 949,25** təşkil edir, balans hesabatında **168 714 985,30**.

### Fərqin açıqlaması:

Bloklaşdırılmış məbləğ	67 044 536,05
Uzunmüddətli əmanətlər	39 135 000,00
Pul vəsaitləri və onların ekvivalenti	(21 002 500,00)
<b>Cəmi:</b>	<b>85 177 036,05</b>

## 11. SİĞORTA EHTİYATLARINDA TƏKRARSİĞORTAÇILARIN PAYI

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Həyat sığortası sahəsi üzrə	1 458 467,22	1 259 736,77
Qeyri-həyat sığortası sahəsi üzrə	-	-
<b>Cəmi</b>	<b>1 458 467,22</b>	<b>1 259 736,77</b>

## 12. QISAMÜDDƏTLİ MALİYYƏ AKTİVLƏR

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Dövlət qiymətli kağızları	22 378 716,22	6 871 784,69
Qeyri-dövlət qiymətli kağızları	32 185 341,10	18 708 707,49
<b>Cəmi</b>	<b>54 564 057,32</b>	<b>25 580 492,18</b>

## 13. SAİR QISAMÜDDƏTLİ AKTİVLƏR

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Gələcək hesabat dövrlərinin xərcləri	593 140,41	958 374,51
Təhtəl hesablar	-	-
<b>Cəmi</b>	<b>593 140,41</b>	<b>958 374,51</b>

## 14. SİĞORTA EHTİYATLARI

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Həyat sığortası sahəsi üzrə	570 656 078,60	431 646 567,69
<b>Cəmi</b>	<b>570 656 078,60</b>	<b>431 646 567,69</b>

## 15. TƏKRARSİĞORTA ƏMƏLİYYATLARI ÜZRƏ ÖHDƏLİKLƏR

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Təkrarsığortalı üzrə	1 264 031,44	1 131 181,07
<b>Cəmi</b>	<b>1 264 031,44</b>	<b>1 131 181,07</b>

## 16. KREDİTOR BORCLARI

	31 dekabr 2023-ci il	31 dekabr 2022-ci il
Əməyin Ödənilməsi Üzrə	-	56 036,52
Büdcə Üzrə	8 404 167,42	9 089 214,99
Sosial sığorta və təminat üzrə	202 453,27	-
Digər Məcburi Ödənişlər Üzrə	1 354 213,33	757 465,48
Sair Kreditorlar:	7 033 639,64	24 675 691,41
<b>Cəmi</b>	<b>16 994 473,66</b>	<b>34 578 408,40</b>



## 17. SAİR QISAMÜDDƏTLİ ÖHDƏLİKLƏR

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Gələcək hesabat dövrünün gəlirləri	6 654 365,61	5 317 606,06
<b>Cəmi</b>	<b>6 654 365,61</b>	<b>5 317 606,06</b>

## 18. ƏSAS ƏMƏLİYYAT GƏLİRİ

Məbləğ müştərilər tərəfindən növbəti aylara görə ödənilmiş sığorta haqları təşkil edir.

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Birbaşa Sığorta Üzrə Sığorta Haqları	517 467 696,00	413 228 116,12
Təkrarsığorta Üzrə Təkrarsığorta Haqları	-	-
Sığorta Ödənişlərində Təkrarsığortaçıların Payı Üzrə	228 508,84	159 019,38
Təkrarsığortaya Verilmiş Müqavilələr Üzrə Komissiyon	488 656,80	188 942,61
<b>Cəmi</b>	<b>518 184 861,64</b>	<b>413 576 078,11</b>

## 19. ƏSAS ƏMƏLİYYAT XƏRCİ

	31 dekabr 2023-cü il	31 dekabr 2022-ci il
Sığorta Ödənişləri və Sığorta Məbləqləri Üzrə	266 167 421,94	215 366 249,56
Qaytarılan sığorta haqları üzrə	14 936 716,82	11 447 653,69
Təkrarsığortaya Verilmiş Sığorta Haqları Üzrə	2 377 366,03	1 849 970,20
Sığorta fəaliyyəti üzrə sair xərclər	152 922,45	257 145,87
<b>Cəmi</b>	<b>283 634 427,24</b>	<b>228 921 019,32</b>

## 20. MƏNFƏƏT VERGİSİ

Cəmiyyət ödəniləcək cari mənfəət vergisi, eləcə də aktiv və öhdəliklər üzrə vergi bazalarını onun fəaliyyət göstərdiyi ölkələrin Azərbaycan Respublikasının vergi qanunvericiliyinə əsasən hesablayır və uçotda əks etdirir ki, buda MHBS-dən fərqli ola bilər.

Təşkilat bəzi xərclər vergiyə cəlb olunmadığından və bəzi gəlirlər vergi məqsədləri üçün vergidən azad olduğundan daim vergi xərcləri ilə üzləşir.

Vergi dərəcəsi Azərbaycan Respublikasında vergi qanunvericiliyinə əsasən (müəyyən edildiyi kimi) hüquqi şəxslər tərəfindən vergiyə cəlb olunan mənfəət üzrə ödəniləcək 20%-lik mənfəət vergisi dərəcəsidir.

## 21. RİSKLƏR

### Maliyyə riski amilləri.

Fəaliyyətin adi gedişində Cəmiyyət alınan və satılan malların dəyişkən qiymətləri, digər xammalların qiymətləri, valyuta məzənnələri və faiz dərəcələri nəticəsində yaranan bazar riskləri ilə üzləşir. Qiymətlərdəki dəyişikliklərdən asılı olaraq bazar qiymətlərindəki bu cür dəyişikliklər Cəmiyyətin maliyyə vəziyyətinin dəyişməsinə səbəb ola bilər. Cəmiyyətin ümumi risk idarəetmə proqramı maliyyə bazarlarının qeyri-müəyyənliklərini əhatə edir və Cəmiyyətin maliyyə fəaliyyətinə potensial mənfə təsiri azaltmağı nəzərdə tutur. Maliyyə nəticələrinə təsir edə bilən müxtəlif risklərin səmərəli şəkildə idarə edilməsi üçün Cəmiyyətin əsas strategiyası güclü maliyyə mövqeyinin qorunub

saxlanmasından ibarətdir. Maliyyə riskinin vacib komponentləri likvidlik riski, xarici valyuta riski, faiz dərəcəsi riski və kredit riskidir.

### **Likvidlik riski.**

Likvidlik riski aktiv və passivlərin ödəmə müddətlərinin uzlaşmadığı hallarda ortaya çıxır. Likvidliyin idarə edilməsinə Cəmiyyətin yanaşması həm adi, həm də qeyri-adi şəraitdə Cəmiyyətin nüfuzuna qəbul edilməyən zərər və ya risk zərəri vurmamaqla, öhdəliklərin müddəti başa çatdıqda onların likvidliyini daim təmin etməkdən ibarətdir. Rəhbərlik, 31 dekabr 2023-cü il tarixində Cəmiyyətin cari ödəmə strukturunun hər hansı bir əhəmiyyətli likvidlik riskinə məruz qalmadığını hesab edir.

### **Kapital risklərinin idarə olunması.**

Kapital nizamnamə kapitalı və yığılmış mənfəət və ya zərərdən ibarət olub, hazırkı konsolidə edilmiş maliyyə hesabatlarında kapitalla aid edilir. Kapitalın idarə olunmasında Cəmiyyətin məqsədi səhmdarlar üçün gəlirlərin və digər maraqlı tərəflər üçün ödənişlərin təmin edilməsi və kapital xərclərinin azaldılması məqsədilə, optimal kapital strukturunun saxlanması üçün fasiləsiz fəaliyyət göstərmək qabiliyyətini qoruyub saxlamaqdır.

Kapital nizamnamə kapitalı və yığılmış mənfəət və ya zərərdən ibarət olub, hazırkı maliyyə hesabatlarında kapitalla aid edilir.

### **Kredit riski.**

Qarşı tərəf borcunu müəyyən edilmiş ödəmə müddətində tam ödəyə bilmədikdə, Cəmiyyət kredit riskinə məruz qalır. Adətən, maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda maliyyə aktivlərinin balans dəyəri Cəmiyyətin məruz qaldığı kredit riskinin maksimum miqdarını əks etdirir. Potensial kredit riskinin azaldılması üçün aktiv və öhdəliklərin əvəzləşdirilməsi imkanı böyük əhəmiyyət kəsb etmir. Cəmiyyətin kredit riski üzrə konsentrasiyalara məruz qalan maliyyə alətləri əsasən hesablarda olan vəsaitlər və debitor borclarından ibarətdir.

### **Bazar riski**

Bazar riski bazardakı qiymət və məzənnələr səviyyəsində dəyişikliklərin yaxud onların mütərəddidliyinin Cəmiyyətin gəlir və ya kapitalına yaxud da onun biznes məqsədlərinin reallaşdırılması imkanlarına mənfi təsir göstərməsi riskidir.

Bazar riski faiz dərəcəsi riski kimi, valyuta riski, kredit spredləri, əmtəə qiymətləri və qiymətli kağızların qiyməti aiddir. Cəmiyyətin ölçmə üsullarında və ya üzləşdiyi riskdə yaxud da qeyd olunan risklərin idarə edildiyi və ölçüldüyü tərzdə heç bir dəyişikliklər baş verməmişdir.

Cəmiyyət daxilindəki müəssisələr həm sabit, həm də dəyişkən (“üzən”) faiz dərəcələri ilə borc vəsaitlər cəlb edildiyindən Cəmiyyət faiz riskləri ilə üzleşir. Risk Cəmiyyət tərəfindən sabit və üzən faiz dərəcələrinin müvafiq şəkildə vəhdəti yaradılmaqla idarə olunur.

Müşahidə Şurası həmçinin Cəmiyyət müsbət faiz marjası ilə təmin edən onun faiz dərəcəsi mövqeyini uyğunlaşdırmaqla faiz riskini və bazar risklərini idarə edir. Nəzarət şöbəsi Cəmiyyətin cari maliyyə nəticələrinin monitorinqini həyata keçirir, Cəmiyyətin faiz dərəcələrindəki dəyişikliklərə həssaslığını və mənfəətinə təsirini qiymətləndirir.

Cəmiyyətin bəzi maliyyə öhdəlikləri ya dəyişkən faiz dərəcəsi daşıyır, ya da ki, kreditorun seçimi ilə faiz dərəcələrinin dəyişilə bilməsini nəzərdə tutan maddə daxil edilir. Cəmiyyət faiz dərəcəsi marjasını nəzərdə

saxlayır və bu səbəbdən əhəmiyyətli faiz dərəcəsi riskinə və ya sonrakı pul vəsaitlərinin hərəkətli riskinə məruz qalmadığını hesab edir.

### **Faiz dərəcəsinə qarşı həssaslıq**

Cəmiyyət bazar mühitindəki mənfi dəyişikliklərdən irəli gələ biləcək potensial itkiləri dövrü olaraq hesablamaqla ədalətli dəyərin faiz dərəcəsi riskini idarə edir. Nəzarət şöbəsi Cəmiyyətin cari maliyyə nəticələrinin monitorinqini həyata keçirir, Cəmiyyətin ədalətli dəyərin faiz dərəcələrindəki dəyişikliklərə həssaslığını və onun gəlirliyinə təsirini hesablayır. Aşağıda göstərilən həssaslıq təhlili hesabat dövrünün sonunda həm derivativ, həm də qeyri-derivativ alətlər üzrə faiz riskinə məruzqalma əsasında müəyyən edilmişdir. Üzən faiz dərəcəsi daşıyan öhdəliklər üzrə təhlil dövrünün sonunda öhdəliyin ödənilməmiş məbləğinin bütün il üzrə ödənilmədiyini hesab etməklə həyata keçirilir. Cəmiyyət daxilində faiz dərəcəsi barədə əsas idarə heyətinə məlumat verildikdə 50 baza dərəcəsində artım və ya azalmaya istinad edilir ki, bu da rəhbərliyin faiz dərəcələrində mümkün dəyişikliklərin qiymətləndirilməsini əks etdirir.

### **Valyuta riski**

Valyuta riski xarici valyuta mübadiləsi məzənnələrində dəyişikliklər baş verməsi səbəbindən maliyyə alətlərinin dəyəri qeyri-müəyyən olacağı ilə bağlı riskdir. Cəmiyyət üstünlük təşkil edən xarici valyuta mübadiləsi məzənnəsində dəyişikliyin baş verməsi nəticəsində onun maliyyə vəziyyəti və vəsaitlər hərəkətinin təsirə məruz qala biləcəyi halı ilə üzləşir. Müşahidə Şurası təxmin edilən AZN məzənnəsinin dəyişməsi və digər makroiqtisadi göstəricilər əsasında açıq valyuta mövqeyinin idarəedilməsi yolu ilə valyuta riskinə nəzarət edir ki, bu da Cəmiyyətə valyutaların milli valyutaya qarşı mübadilə məzənnələrinin dəyişkənliyindən irəli gələn əhəmiyyətli zərərin azaldılması üçün imkan yaradır.

### **Həssaslıq təhlili üzrə məhdudiyyətlər**

Əslində, ehtimallar və digər amillər arasında qarşılıqlı əlaqə mövcuddur. O cümlədən qeyd etmək lazımdır ki, bu həssaslıqlar sabit deyil və iri yaxud xırda təsirlər bu nəticələrdən interpolyasiya və ya ekstrapolyasiya edilməlidir.

Həssaslıq təhlili Cəmiyyətin aktivlərinin və öhdəliklərinin fəal şəkildə idarə edildiyini nəzərə almır. Bundan əlavə, Cəmiyyətin maliyyə vəziyyəti bazarda dəyişikliklər baş verdikdə dəyişə bilər. Məsələn, Cəmiyyətin maliyyə riskinin idarə edilməsi strategiyası bazardakı dəyişikliklərə qarşı həssaslığın idarə edilməsini nəzərdə tutur. Bazardakı dəyişikliklər müəyyən həddi keçdikdə Cəmiyyətin rəhbərliyi bəzi investisiyaları satmaq, investisiya portfelinin strukturunu dəyişdirmək və ya müəyyən sığortalıyı addımlar atmaq kimi qərarlar həyata keçirə bilər. Nəticədə, aktivlər maliyyə vəziyyəti haqqında bazar dəyəri ilə qiymətləndirdikdə fərziyyələrdəki dəyişikliklər öhdəliklərə heç bir təsir göstərməyə bilər. Belə hallarda aktivlər və öhdəliklər üçün müxtəlif qiymətləndirmə bazasından istifadə edilməsi səhmdar kapitalının dəyişməsinə gətirib çıxara bilər.

Yuxarıda həssaslıq təhlillərinin digər məhdudiyyətlərinə Cəmiyyətin yalnız dəqiqliklə proqnozlaşdırılması mümkün olmayan qısamüddətli bazar dəyişikliklərinə dair mövqeyini əks etdirən potensial riski nümayiş etdirmək üçün şərti (hipotetik) bazar dəyişikliklərindən istifadə olunması və bütün faiz dərəcələrinin eyni qaydada hərəkət edəcəyi ilə bağlı təxminlər daxildir.

### **Qiymət riski olan məhsullar**

Cəmiyyət ümumi və ya xüsusi bazar dəyişiklikləri nəticəsində öz məhsulları üzrə qiymət riskinə məruz qalır.

Cəmiyyət qiymət riskini bazar şəraitindəki mənfi dəyişikliklərdən irəli gələn potensial itkiləri dövrü olaraq hesablamaqla və müvafiq zərər-həddi (“stop-loss”) məhdudiyətlərini, habelə marja və girov tələblərini müəyyənləşdirib saxlamaqla idarə edir. İstifadə edilməmiş kredit öhdəlikləri halında isə, Cəmiyyət belə öhdəliklərin ümumi məbləğində bərabər həcmdə potensial zərərlə üzləşir. Lakin, ehtimal edilən məbləği bundan azdır, çünki, öhdəliklərin əksəriyyəti kredit müqavilələrində göstərilən bəzi şərtlərdən aslıdır.

### **Əməliyyat riski**

Əməliyyat sistemdəki nasazlıq, əməliyyatçının səhvi, saxtakarlıq və digər xarici hadisələr nəticəsində yaranmış zərərdir. Nəzarətlər yerinə yetirilmədikdə, əməliyyat riskləri müəssisənin nüfuzuna xələl gətirə, hüquqi və ya inzibati nəticələrinə səbəb ola və ya maliyyə itkilərinə gətirib çıxara bilər. Cəmiyyət bütün əməliyyat risklərinin aradan qaldırılmasını gözləmir, lakin özünün nəzarət konsepsiyası ilə, habelə potensial risklərə nəzarət və ya onlara qarşı cavab tədbirləri görməklə bu riskləri idarə etməyə çalışır. Nəzarətlərə vəzifə bölgüsünün, sistemə çıxışın, təsdiqlənmə və üzləşdirmə prosedurlarının, heyətin təlimi və qiymətləndirmə proseslərinin səmərəli təşkili daxildir.

### **25. HESABAT TARİXİNDƏN SONRAKI HADİSƏLƏR**

Hesabat tarixindən sonra hər hansı bir hadisə baş verməmişdir.